

Studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs

Kelly De Leebeek, Jolien De Norre & Steven Groenez

Studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs

Kelly De Leebeek, Jolien De Norre & Steven Groenez

Promotor: Steven Groenez

Research paper SONO/2019/OL3.3/5

Gent, 2019

Het Steunpunt Onderwijsonderzoek is een samenwerkingsverband van UGent, KU Leuven, VUB, UA en ArteveldeHogeschool.

Gelieve naar deze publicatie te verwijzen als volgt:

De Leebeeck, K., De Norre, J., & Groenez, S. (2019). *Studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs*. Gent: Steunpunt Onderwijsonderzoek

Voor meer informatie over deze publicatie steven.groenez@kuleuven.be

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Gemeenschap, Ministerie voor Onderwijs en Vorming.

In deze publicatie wordt de mening van de auteur weergegeven en niet die van de Vlaamse overheid. De Vlaamse overheid is niet aansprakelijk voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de opgenomen gegevens.

© typ het jaartal STEUNPUNT ONDERWIJSONDERZOEK

p.a. Coördinatie Steunpunt Onderwijsonderzoek

UGent – Vakgroep Onderwijskunde

Henri Dunantlaan 2, BE 9000 Gent

Deze publicatie is ook beschikbaar via www.steunpuntsono.be

Voorwoord

Dit rapport omvat de resultaten van een studiekostenbevraging in het buitengewoon secundair onderwijs die in het schooljaar 2017-2018 afgenomen werd. De studiekosten worden in totaal en naar verschillende kostenrubrieken besproken.

Inhoud

Voorwoord	4
Inhoud	5
Lijst van tabellen	7
Lijst van figuren	9
Beleidssamenvatting	10
1 Inleiding	15
1.1 Situering van het onderzoek	15
1.2 Categorieën van studiekosten	16
2 Onderzoeksmethode en gegevensverzameling	19
2.1 Keuze van informatieverzameling en instrumenten	19
2.2 Steekproeftrekking	20
2.3 De eerste trap: een steekproef van scholen	20
2.3.1 Contactname en respons bij de scholen	20
2.3.2 Verdeling van de steekproef naar onderwijsnet, schoolgrootte en provincie	22
2.3.3 Verdeling van de steekproef naar socio-economische kenmerken	24
2.4 De tweede trap: een steekproef van ouders van leerlingen (binnen de geselecteerde scholen)	25
2.4.1 Selectie van de doelgroep binnen de scholen	25
2.4.2 Respons naar schoolkenmerken	26
2.4.3 Totale respons per school	27
2.4.4 Respons naar type	28
2.4.5 Responsratio's naar leerlingenkenmerken	29
2.5 Voorafgaande datamanipulaties	33
2.6 Weging	34
2.6.1 Extrapolatie naar schooljaar van de regelmatig terugkerende kosten	34
2.6.2 Kengetallen voor bepalen van waarde studiekosten	35
2.7 Rapportering van uitgaven per kostenrubriek en in totaal	37
2.7.1 Percentage gebruik van kostenrubrieken	37
2.7.2 Uitgaven voor specifieke kostenrubrieken	37
2.7.3 Niet-gebruik als nuluitgaven	38
2.7.4 Berekening van totaaluitgaven	38
3 Resultaten studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs	39
3.1 Forfaitair bedrag	39
3.2 Schoolboeken en drukwerk	39
3.3 Niet-duurzame schoolartikelen	43
3.4 Kledij	45
3.5 Duurzame schooluitrusting	48
3.6 ICT-kosten	51
3.7 Vervoerskosten	54
3.8 Schoolactiviteiten	58
3.9 Eten en drinken	59
3.10 Refftergeld	60

3.11	Buitenschoolse kosten	60
3.12	Internaatkosten	63
3.13	Steunactiviteiten	63
3.14	Andere uitgaven	64
3.15	Uitgaven ten gevolge van een functiebeperking	66
3.16	Uitgaven voor stage	68
3.17	Uitgave voor eindwerk of geïntegreerde eindproef	68
3.18	Overzicht van de kosten	68
	3.18.1 Overzicht van kosten voor gezinnen met uitgaven voor kostenrubrieken	68
	3.18.2 Overzicht van kosten voor alle gezinnen	71
4	Beleid van scholen rond studiekosten	73
4.1.	Aantal betaalmomenten	73
4.2.	Beleid rond onbetaalde rekeningen	73
	4.2.1. Kostenbewustzijn op school	74
	4.2.2. Opinievragen	75
5	Conclusie	77
5.1.	Overzicht van de belangrijkste resultaten	77
5.2.	Beleidsaanbevelingen	79
6	Bijlagen	82
6.1	Bijlage 1. Kostenrubrieken in het secundair onderwijs en tijdstip van bevraging	82
6.2	Bijlage 2. Gewichten	84
7	Referentielijst	85

Lijst van tabellen

Tabel 1. Classificatie kostenrubrieken	17
Tabel 2. Beoogde respons in de steekproef	20
Tabel 3. Aantal scholen in de steekproef	21
Tabel 4. Aantal scholen die een type onderwijs aanbieden in het buitengewoon secundair onderwijs	21
Tabel 5. Verdeling van de scholen buitengewoon secundair onderwijs naar onderwijsnet	23
Tabel 6. Verdeling van de scholen buitengewoon secundair onderwijs naar schoolgrootte	23
Tabel 7. Geografische spreiding van de scholen buitengewoon secundair onderwijs	24
Tabel 8. Populatie-aantallen, beoogde netto respons, en finale steekproef van ouders	26
Tabel 9. Geografische spreiding van de leerlingen in scholen over de Vlaamse provincies en Brussel	27
Tabel 10. Verdeling van de respons per school	28
Tabel 11. Verdeling naar onderwijstypes	28
Tabel 12. Verdeling naar opleidingsvormen	28
Tabel 13. De arbeidsmarktpositie van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen	29
Tabel 14. De arbeidsmarktpositie van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen	30
Tabel 15. Het onderwijsniveau van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen	31
Tabel 16. Het onderwijsniveau van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen	31
Tabel 17. Het maandelijks netto besteedbaar gezinsinkomen	31
Tabel 18. Aantal leerlingen naar type functiebeperking en erkenningen	32
Tabel 19. Fictief voorbeeld van berekening totaaluitgaven	38
Tabel 20. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan voorschot voor een schooljaar	39
Tabel 21. Rubrieken (%) waarvoor voorschot gebruikt wordt met uitgave (euro)	39
Tabel 22. Boekensysteem per type schooldrukwerk volgens directie	40
Tabel 23. Boekensysteem op school volgens ouderbevraging	40
Tabel 24. Gebruik (%) en uitgaven (euro) voor schooldrukwerk voor een schooljaar	42
Tabel 25. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan niet-duurzame schooluitrusting	44
Tabel 26. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor specifieke kledij	46
Tabel 27. Uitgaven (euro) aan kledij	47
Tabel 28. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor duurzame schooluitrusting	49
Tabel 29. Uitgaven (euro) aan duurzame schooluitrusting	50
Tabel 30. Gebruik (%) en uitgaven (euro) voor ICT-artikelen	53
Tabel 31. Gebruik (%) en uitgaven (euro) gesubsidieerd leerlingenvervoer	55
Tabel 32. Gebruik (%) en afstand (km) van het ongesubsidieerde woon-schoolvervoer	56
Tabel 33. Uitgaven (euro) aan het ongesubsidieerde woon-schoolvervoer voor een schooljaar	56
Tabel 34. Gebruik (%) en uitgaven (euro) dit schooljaar aan extra aankopen voor woon-schoolvervoer	57
Tabel 35. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan uitstappen voor een schooljaar	59
Tabel 36. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan eten en drinken voor een schooljaar	60
Tabel 37. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan reftergeld voor een schooljaar	60
Tabel 38. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan buitenschoolse kosten	62
Tabel 39. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan internaat voor een schooljaar	63
Tabel 40. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan steunactiviteiten voor een schooljaar	64
Tabel 41. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan andere kostenrubrieken voor een schooljaar	64
Tabel 42. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan onderwijsuitgaven ten gevolge van een functiebeperking voor een schooljaar	67

<i>Tabel 43. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan stage voor een schooljaar</i>	68
<i>Tabel 44. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon secundair onderwijs</i>	70
<i>Tabel 45. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon secundair onderwijs</i>	71
<i>Tabel 46. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon secundair onderwijs voor alle gezinnen</i>	71
<i>Tabel 47. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon secundair onderwijs voor alle gezinnen</i>	72
<i>Tabel 48. Gebruikspatronen van sociale voordelen van het lokaal bestuur door de directies in de directiebevraging</i>	75
<i>Tabel 49. Opinie van directies over hypothetische beleidsmaatregelen</i>	75
<i>Tabel 50. Kostenrubrieken voor de eerste bevraging, vervolgbbevraging en de directiebevraging</i>	82
<i>Tabel 51. Gewichten voor eerste bevraging</i>	84
<i>Tabel 52. Gewichten voor vervolgbbevraging</i>	84
<i>Tabel 53. Gewichten voor directiebevraging</i>	84

Lijst van figuren

<i>Figuur 1. SES-percentages van de scholen buitengewoon secundair onderwijs</i>	24
<i>Figuur 2. TNN-percentages van de scholen buitengewoon secundair onderwijs</i>	25
<i>Figuur 3. Verdeling van de leerlingen naar onderwijsnet: populatie en steekproef</i>	26
<i>Figuur 4. Verdeling van de leerlingen naar schoolgrootte: populatie en steekproef</i>	27
<i>Figuur 5. Formule voor berekening van gemiddelde en standaardafwijking</i>	35
<i>Figuur 6. Positie van gemiddelde en mediaan in een rechtsscheve verdeling</i>	36
<i>Figuur 7. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar schoolgrootte</i>	73
<i>Figuur 8. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar net</i>	74
<i>Figuur 9. Opinie van schooldirecties over het systeem van de maximumfactuur</i>	76

Beleidsamenvatting

Jaarlijks worden er door de gemeenschap aanzienlijke bedragen aan het onderwijs besteed. Nochtans is het voor ouders geenszins gratis om hun kinderen te laten deelnemen aan onderwijs. Opdat instrumenten van studiefinanciering (studietoelagen) voldoende afgestemd blijven op de werkelijke studiekosten, is het noodzakelijk om regelmatig een betrouwbare schatting van de studiekosten te maken. De wijzigingen in technologische evoluties (ICT, telecommunicatie, ...), de welvaart, het onderwijslandschap, relevante regelgeving en veranderingen in didactische inzichten dragen bij aan evolutie in de studiekosten. Tot op heden werd er nog geen inschatting gemaakt van de studiekosten voor het buitengewoon secundair onderwijs in Vlaanderen.

Kennis van de hoogte van studiekosten is vanuit beleidsoogpunt relevant omwille van verschillende redenen. Ten eerste kunnen studiekosten een zware financiële belasting inhouden voor sommige ouders. Bij het beoordelen van de toereikbaarheid van schooltoelagen, is kennis van de hoogte van studiekosten dan ook noodzakelijk. Hiernaast is kennis van de studiekosten belangrijk bij de bepaling van de werkingsmiddelen van secundaire scholen. Verder kunnen de resultaten van dit rapport aangewend worden in de discussie omtrent de maximumfactuur in het secundair onderwijs. Ten vierde zijn de resultaten van dit rapport interessant voor de evaluatie van de kostenbeheersing in het secundair onderwijs: secundaire scholen mogen bepaalde kosten doorrekenen, maar hierbij wordt bepaald dat het om “effectieve, aantoonbare en verantwoorde kosten moet gaan die in evenwichtige verhouding staan tot de eigenheid en de doelgroep van het secundair onderwijs”¹.

In dit rapport focussen we ons op de studiekosten van leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs in het schooljaar 2017-2018. De volgende onderzoeksvragen komen aan bod:

1. Wat zijn de private kosten die verbonden zijn aan onderwijsdeelname?
2. Hoe ziet de samenstelling van die kosten eruit? Wat is de omvang van de eigenlijke ‘studiekosten’ en van de ‘andere’ uitgaven in het secundair onderwijs (bv. voeding op school)?
3. In welke mate verschillen de kosten in functie van
 - Opleidingskenmerken (types en opleidingsvormen)?
 - Specifieke instellingskenmerken zoals de instellingsgrootte en het onderwijsnet
 - Gezinskenmerken

¹ Omzendbrief NO 266/RB/FG/W.I./4.30.21/840 van 28 december 1976 betreffende de vervreemding of verhuring van de door de onderwijsinrichtingen geproduceerde goederen of diensten en omzendbrief Kab./JUR/6 van 5 juni 1989 betreffende laakbare praktijken in de onderwijsinstellingen

Voor een volledig schooljaar in het buitengewoon secundair onderwijs bedraagt de mediaankostprijs 340,00 euro. Dit is de kostprijs zonder kosten voor vervoer en kosten verbonden aan een functiebeperking. Dit bedrag omvat het forfaitaire bedrag (150,00 euro), de schooluitrusting (371,75), schoolactiviteiten (25,00 euro), steunactiviteiten (40,00 euro), andere uitgaven (13,20 euro), stagekosten (100,00 euro), reftergeld (42,50 euro) en buitenschoolse kosten (80,00).

Wanneer gekeken wordt naar de mediaankostprijs waarbij kosten verbonden aan een functiebeperking wel worden opgenomen, dan zien we een verhoging van de studiekost optreden. Zo bedraagt de mediaankostprijs voor een volledig schooljaar 365,00 euro. 40,1% van de bevraagde ouders rapporteert kosten te hebben die verbonden zijn aan de functiebeperking van hun kind met een mediaanprijs van 200,00 euro. We zagen hierbij dat een klein aandeel van de ouders uit de bevraging gebruik maakt van dagdagelijkse ondersteuning, waarbij vooral beroep wordt gedaan op stagiaires en vrijwilligers in de school. Verder doet 12,5% van de bevraagde ouders beroep op gespecialiseerde ondersteuning. Hierbij maken de meeste ouders gebruik van therapie tijdens de schooluren. Ook heeft bijna één op vijf kosten voor extra leermiddelen verbonden aan de functiebeperking. Tot slot zien we dat de mediaanuitgave ten gevolge van een functiebeperking 200,00 euro bedraagt. We zien echter wel dat de kosten sterk gespreid zijn en zich situeren tussen de 0,00 en 20200,00 voor een volledig schooljaar. Hierbij zien we ook dat veel ondersteuningsvormen gratis worden aangeboden of terugbetaald worden. Anderzijds bepaald de ernst van de functiebeperking mee de ondersteuningsvorm en de frequentie van de ondersteuningsnoodzaak.

De vervoerskosten vormen een derde belangrijke component van de studiekosten. In het buitengewoon secundair onderwijs maakt 69,6 van de leerlingen gebruik van het gesubsidieerde vervoer. Voor de meerderheid van de ouders uit de bevraging zien we hier geen kosten optreden. Enkel voor ouders die gebruik maken van de auto als vervoersmodus zien we wel een kost optreden. Ouders die geen gebruik maken van het gesubsidieerd leerlingenvervoer (30,4%) hebben een opmerkelijk hoge vervoerskost, met een mediaanprijs van 600,00 euro. Tot slot zien we dat een kleine minderheid (3,2%) van de bevraagde ouders kosten maakt voor de aankoop van vervoersmaterialen met een mediaankostprijs van 32,92 euro.

De hoge kostprijs die toegekend is aan ongesubsidieerd leerlingenvervoer kan toegeschreven worden aan enkele factoren. Vooreerst zijn scholen buitengewoon onderwijs meer verspreid over Vlaanderen en is de kans dus groter dan een ouder een langere afstand moet afleggen om zijn of haar kind naar school te brengen. Zo zien we dat de mediaanafstand van leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs 32 km is, waar dit in de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs 10 km bedraagt (De Norre, Havermans, & Groenez, nog te verschijnen). Verder zien een hoog aandeel van de auto in de vervoersmodi bij woon-schoolverkeer, wat reeds de duurste vervoersmodus is. Dit wordt ook waargenomen bij leerlingen uit de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs (De Norre e.a., nog te verschijnen). We zien dat ongesubsidieerd vervoer minder vaak voorkomt bij landelijke scholen in vergelijking met stedelijke scholen. De kostprijs voor ongesubsidieerd vervoer is echter hoger bij landelijke scholen. Verder zien we ook hoge prijzen optreden voor de schoolbus als vervoersmodus. Hierbij moeten we benadrukken dat een trend zichtbaar is waarbij er een toename is in de tarieven voor De Lijn.

Tot slot hebben we op basis van een bevraging bij 19 directies inzichten verkregen in het beleid rond studiekosten in de scholen. Alle directeurs geven aan dat hun school wordt geconfronteerd met onbetaalde schoolrekeningen. Hierbij schatten de directies in dat er voor gemiddeld 17,9% van de leerlingen in de school een probleem is van onbetaalde schoolrekeningen. In 84,1% van de scholen wordt een speciale tegemoetkoming voorzien voor ouders met betalingsmoeilijkheden. In 25,0% van de scholen is er bovendien een code of een beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten, maar alle scholen geven wel aan opzoek te zijn naar manieren om de kosten te drukken. 41,1% van de scholen heeft een beleid rond de uitgaven die leerkrachten zelf betalen aan de studiekost. Ter afsluiting gaven de directies opinies over hypothetische beleidsmaatregelen. Hierbij kregen de maatregelen in verband met het investeren in bouw en renovatie van de scholen en extra middelen om te digitaliseren de meeste steun.

Op basis van het overzicht van de belangrijkste resultaten van het rapport, focussen we op enkele vaststellingen die relevant kunnen zijn voor beleidsmakers, daar de studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs tot op heden nog niet werden vastgesteld.

De Belgische grondwet garandeert gratis toegang tot het basis en secundair onderwijs. Scholen mogen dus geen inschrijvingsgeld vragen. Dit betekent echter niet dat deelname aan het onderwijs kosteloos is. In het buitengewoon secundair onderwijs mogen schoolinstellingen wel een bijdrage vragen aan de gezinnen. Dit omvat zowel strikte studiekosten (bv. schoolboeken en –materialen) als ruime studiekosten (= kosten met een facultatief karakter, bv. opvang, uitstappen) als leefkosten (bv. eten en drinken op school). België heeft zich er echter toe gebonden, via het onderschrijven van het Internationale Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten van 19 december 1966, om ervoor te zorgen dat “het middelbaar onderwijs in zijn verschillende vormen, [...], door middel van alle passende maatregelen *en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs*, voor eenieder beschikbaar en algemeen toegankelijk dient te worden” (onze cursivering).

Het is bijgevolg belangrijk om de uitgaven aan studiekosten te vergelijken met het bedrag dat wordt voorzien voor de studietoelage in het buitengewoon secundair onderwijs. Opgemerkt moet worden dat er voor leerlingen in het buitengewoon secundair geen leeftijdsgrens wordt opgelegd met betrekking tot het ontvangen van een studietoelage. De bedragen voor de schooltoelages bedragen bij een minimumtoelage 135,48 euro, bij een volledige toelage 599,96 euro en bij een maximale toelage 758,67 euro. Wanneer de studiekosten, met kosten verbonden aan een functiebeperking en gesubsidieerde vervoerskosten, worden bekeken dan is een volledige toelage voldoende om deze kost van 400,00 euro per schooljaar te dekken. De studiekost voor een volledig schooljaar voor ouders, die niet in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer, bedraagt 1297,61 euro. Hierbij zien we dat geen enkele vorm van schooltoelage deze kost volledig kan dekken. Een minimale studietoelage dekt 10,4% van de studiekost, een volledige toelage dekt 46,2% van de studiekost en een maximale toelage dekt 58,5% van de volledige studiekost. Het is bijgevolg aangewezen om na te gaan of er sprake is van een non take-up, m.a.w. of er ouders zijn die recht hebben maar geen gebruik maken van het gesubsidieerd vervoer. Zo gaven enkele ouders in de vragenlijst aan niet te weten of ze in aanmerking komen voor een dergelijke tussenkomst: “*Kunnen we in aanmerking komen voor vervoerkosten reductie / teruggaven?*”.

Als we de resultaten van deze studie vergelijken met de resultaten van de studiekosten in de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs, dan zien we enkele opmerkelijke zaken. Voor het forfaitaire bedrag zien we zowel in het gewoon (200,00 euro) als buitengewoon secundair onderwijs (150,00 euro) een hoge mediaanprijs optreden. In het buitengewoon secundair onderwijs wordt hier echter meer gebruik van gemaakt dan in eerste graad van het secundair onderwijs.

Verder zien we dat de mediaanstudiekost voor ICT in de eerste graad van het secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs in beide gevallen gelijk is aan 143,75 euro. Het percentage gebruik verschilt echter tussen de twee types onderwijs, daar in de eerste graad van het secundair onderwijs bijna alle leerlingen hiervan gebruik maken, waar dit in het buitengewoon secundair onderwijs neer komt op 65,4% van de leerlingen. Zoals aangegeven in het rapport van De Norre e.a. (nog te verschijnen), wijzen we hier op het groeiende belang van digitalisering in de huidige maatschappij. Het is essentieel dat de Vlaamse overheid een visie uitwerkt rond de financiering van deze eindterm. De Commissie zorgvuldig bestuur stelt zich bij dit thema dezelfde vraag.

“De Commissie moet vaststellen dat het onderwijs hier geconfronteerd wordt met zeer indringende vragen naar de implicaties van de informatiemaatschappij van de toekomst op de organisatie en de financiering van het onderwijs en de verdragsverplichting om te streven naar kosteloosheid ook van het secundair onderwijs.” (ibid, p.40)

Ook uit de directiebevraging komt deze bezorgdheid naar voren. Zoals reeds vermeldt, gaven de directies aan welke twee maatregelen van de Vlaamse overheid ze prioritair vonden. Extra middelen om te digitaliseren krijgt hierin een even hoge prioriteit als investeringen in bouw of renovatie.

De resultaten tonen ook een groot verschil in de vervoerskosten tussen de eerste graad van het secundair onderwijs en de vervoerskosten voor ongesubsidieerd vervoer in het buitengewoon secundair onderwijs. De vervoerskost in de eerste graad van het secundair onderwijs bedraagt 175,67 euro, waar dit in het buitengewoon secundair onderwijs 600,00 euro bedraagt. Dit verschil kan enerzijds toegeschreven worden aan de afstand die ouders afleggen voor het woon-schoolverkeer. In de eerste graad van het secundair onderwijs bedraagt de mediaanafstand 10 km en in het buitengewoon secundair onderwijs bedraagt dit 32 km. Anderzijds zien we dat de grotere afstand die afgelegd dient te worden, vaker wordt gedaan met de auto, wat reeds een dure vervoersmodus is. Ook het openbaar vervoer wordt vaker gebruikt en hierbij zien we ook een stijging in de kostprijs per km. We zien dat de vervoerskosten in het buitengewoon secundair onderwijs een belangrijk aandeel hebben in de uitgaven van ouders, en er is een zeer grote spreiding van kosten. We zien dat slechts 4,0% van de ouders een verplaatsing naar school maakt met de fiets of te voet, wat wel een kosteloze vervoersmodus is. Het proefproject ‘leerlingenvoer in het buitengewoon onderwijs²’ tracht om de huidige organisatie van het leerlingevervoer te optimaliseren, daar de organisatie momenteel zeer centraal plaatsvindt (Departement Onderwijs en Vorming en De Lijn) en dit voor kinderen en ouders niet altijd resulteert in de meest optimale situatie. Met een nieuwe strategie tracht men scholen, centra voor leerlingbegeleiding en ouders meer ruimte te geven om het te vervoer te organiseren.

² <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/proefprojecten-leerlingenvoer-in-het-buitengewoon-onderwijs>

Verder valt op te merken is dat het noodzakelijk is te werken aan het kostenbewustzijn daar uit de directiebevraging naar voor komt dat slechts een kwart van de scholen een code of een beleidsverklaring heeft rond de beheersing van de studiekosten. En in 41,1% van de scholen wordt er een specifiek beleid gevoerd rond uitgaven die leerkrachten zelf betalen. In het onderzoek van De Norre en Groenez (nog te verschijnen), “Kostenbeheersing in het secundair onderwijs. Een onderzoek naar goede praktijken”, over de mogelijkheden van de maximumfactuur, staan enkele goede praktijken in vermeld die scholen kunnen toepassen om kostenbeheersing na te streven. Aanvullend kunnen we stellen dat de invoering van een scherpe maximumfactuur overwogen kan worden als structurele maatregel om de kostenbeheersing te versterken, maar rekening zal moeten houden met de verschillen tussen de onderwijstypes. Een maximumfactuur komt dan ook, in tegenstelling tot een puur doelgroepgerichte aanpak, alle ouders ten goede. Het biedt ouders meer duidelijkheid over de totale maximale kostprijs van een schooljaar dan de huidige bijdrageregelingen. Tot slot kan men redelijkerwijs verwachten dat een maximumfactuur scholen aanzet om kostenbeheersend te werken en dat het tot een verhoogd kostenbewustzijn leidt.

In recent onderzoek naar de toepassing van de werkmiddelen, maakten veel scholen al melding van een stijging van het aantal onbetaalde schoolfacturen (Groenez, Juchtmans, Smet, & Stevens, 2015). Dit werd bevestigd door onderzoek van de vzw SOS Schulden op School waar 70% van de scholen zegt geconfronteerd te worden met ouders die de rekeningen niet betalen. In onze directiebevraging geven alle directeurs (100%) aan dat hun school geconfronteerd wordt met onbetaalde schoolrekeningen. Directeurs schatten dat gemiddeld 17,9% van de leerlingen een probleem heeft van onbetaalde schoolrekeningen.

Voor 34,1% van de scholen ligt dit percentage hoger dan 20%, en voor 35,2% van de scholen is er bij 10% van de leerlingen een probleem met onbetaalde facturen. De meeste scholen vinden de onbetaalde facturen dan ook een groot probleem, maar slagen er niet altijd in een passend antwoord te bieden. Dit vertaalt zich in het groeiend aantal scholen dat een beroep doet op incassobureaus. Vanuit deze vaststelling besliste Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits om het project 'Samen tegen onbetaalde schoolfacturen' te financieren in samenwerking met Welzijnszorg, het Vlaams Netwerk tegen armoede, de onderwijskoepels, de koepels van de ouderverenigingen, SOS Schulden op School, CERA, MyTrustO. Bedoeling is om in eerste instantie visie te ontwikkelen in verband met armoede en het menswaardig innen van achterstallige facturen om vervolgens concrete beleidsmaatregelen uit te werken op maat van de deelnemende school. Volgens onze bevraging heeft slechts een kwart van de scholen een code of beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten ontwikkeld. Het strekt dan ook tot aanbeveling dit project te versterken.

1 | Inleiding

1.1 Situering van het onderzoek

Jaarlijks worden er door de gemeenschap aanzienlijke bedragen aan het onderwijs besteed. Nochtans is het voor ouders geenszins gratis om hun kinderen te laten deelnemen aan onderwijs. Opdat instrumenten van studiefinanciering (studietoelagen) voldoende afgestemd blijven op de werkelijke studiekosten, is het noodzakelijk om regelmatig een betrouwbare schatting van de studiekosten te maken. De wijzigingen in technologische evoluties (ICT, telecommunicatie, ...), de welvaart, het onderwijslandschap, relevante regelgeving en veranderingen in didactische inzichten dragen bij aan evolutie in de studiekosten. Tot op heden werd er nog geen inschatting gemaakt van de studiekosten voor het buitengewoon secundair onderwijs in Vlaanderen.

Kennis van de hoogte van studiekosten is vanuit beleidsoogpunt relevant omwille van verschillende redenen. Ten eerste kunnen studiekosten een zware financiële belasting inhouden voor sommige ouders. Bij het beoordelen van de toereikbaarheid van schooltoelagen, is kennis van de hoogte van studiekosten dan ook noodzakelijk. Hiernaast is kennis van de studiekosten belangrijk bij de bepaling van de werkmiddelen van secundaire scholen. Verder kunnen de resultaten van dit rapport aangewend worden in de discussie omtrent de maximumfactuur in het secundair onderwijs. Ten vierde zijn de resultaten van dit rapport interessant voor de evaluatie van de kostenbeheersing in het secundair onderwijs: secundaire scholen mogen bepaalde kosten doorrekenen, maar hierbij wordt bepaald dat het om “effectieve, aantoonbare en verantwoorde kosten moet gaan die in evenwichtige verhouding staan tot de eigenheid en de doelgroep van het secundair onderwijs”³.

In dit rapport focussen we ons op de studiekosten van leerlingen in het buitengewoon secundair onderwijs in het schooljaar 2017-2018. De volgende onderzoeksvragen komen aan bod:

1. Wat zijn de private kosten die verbonden zijn aan onderwijsdeelname?
2. Hoe ziet de samenstelling van die kosten eruit? Wat is de omvang van de eigenlijke ‘studiekosten’ en van de ‘andere’ uitgaven in het secundair onderwijs (bv. voeding op school)?
3. In welke mate verschillen de kosten in functie van
 - Opleidingskenmerken (types en opleidingsvormen)?
 - Specifieke instellingskenmerken zoals de instellingsgrootte en het onderwijsnet?
 - Gezinskenmerken

Deze onderzoeksvragen worden beantwoord door middel van de resultaten van de studiekostenmonitor. De studiekostenmonitor is een grootschalige bevraging bij ouders van

³ Omzendbrief NO 266/RB/FG/W.I./4.30.21/840 van 28 december 1976 betreffende de vervreemding of verhuring van de door de onderwijsinrichtingen geproduceerde goederen of diensten en omzendbrief Kab./JUR/6 van 5 juni 1989 betreffende laakbare praktijken in de onderwijsinstellingen

leerlingen uit het buitengewoon en gewoon basis- en secundair onderwijs, en bij studenten in het hoger onderwijs.

De resultaten van het instrument worden gebruikt om na te gaan in welke mate de spreiding, die op het niveau van individuele leerlingen in studiekosten bestaat, kan worden toegewezen aan elementen waar beleidsmatig in te grijpen valt, dan wel aan andere factoren zoals smaakverschillen, waar beleidsoptreden overbodig is. De verschillen in studiekosten die toegewezen kunnen worden aan instellingen leveren verder informatie op voor de kostenbeheersing. De studiekostenmonitor moet in deze gezien worden als een startpunt dat de fundering kan leggen voor de verdere uitbouw van het toekomstig onderwijsbeleid

Dit rapport is als volgt opgebouwd. In een eerste deel bespreken we de manier waarop we studiekosten gedefinieerd hebben en welke types van studiekosten er bestaan. Vervolgens gaan we dieper in op het verloop van de gegevensverzameling, de steekproefkenmerken en de gebruikte analysetechnieken. Hierbij behandelen we de ontwikkeling van het bevragsingsinstrument, de verschillende stappen in het veldwerk, de respons en de gebruikte datamanipulatie- en analysetechnieken. In een derde deel presenteren we de resultaten van de analyses. In dit deel geven we voor de verschillende kostenrubrieken een overzicht van de gemaakte studiekosten aan de hand van de verschillende kostenrubrieken. In hoofdstuk 4 bespreken we het schoolbeleid van de scholen in de steekproef, aan de hand van een directiebevraging. In het laatste deel geven we een overzicht van de voornaamste resultaten en trekken we enkele conclusies voor beleidsmakers.

1.2 Categorieën van studiekosten

We kaderen als eerste stap van dit onderzoek het begrip “studiekosten” en gaan dieper in op de verschillende categorieën van studiekosten die we in dit onderzoek beschouwen. Dit conceptueel kader werd ontwikkeld in vorig onderzoek (Bollens, Vleugels, De Vos, & Verhaeghe, 2000; Coomans, Groenez, & Kuppens, 2016).

Op conceptueel vlak beperken we de invulling van studiekosten tot private studiekosten. Hieronder verstaan we alle kosten die een onderwijsgebruiker zelf maakt in het kader van het volgen van het onderwijs. Private studiekosten kunnen voor het leerplichtonderwijs worden ingedeeld in drie verschillende categorieën, al naargelang de aard van de studiekost:

1. Strikte studiekosten: deze kosten betreffen goederen en zaken die niet uit de gewone werkingsmiddelen van het onderwijs worden gefinancierd en waarover er (nochtans) binnen de onderwijswereld een ruime consensus bestaat dat ze nodig zijn om op een correcte, volwaardige manier deel te nemen aan het onderwijs. Voorbeelden: duurzame en niet-duurzame schoolartikelen, kleding specifiek nodig voor de studie, ...
2. Ruime studiekosten: dit zijn kosten die men niet zou maken als men niet zou deelnemen aan het onderwijs maar die anderzijds toch niet nodig zijn om de studie te kunnen volgen en soms zelfs niets te maken hebben met de studie zelf. Deze studiekosten omvatten onder meer kosten met een facultatief karakter of kosten die het gevolg zijn van een sociale verplichting. Voorbeelden: facultatieve uitstappen, opvang, kranten, ...

3. Leefkosten: dit komt neer op kosten voor voeding, onderdak/huisvesting, ontspanning, medische kosten, en vervoerskosten. Dit type kosten wordt doorgaans ook gemaakt wanneer men niet deelneemt aan het onderwijs.

Deze drie categorieën worden concreet ingevuld door kostenrubrieken. De studiekostenrubricering is een meer verfijnde opdeling van de verschillende typen studiekosten (strikte en ruime studiekosten) die een onderwijsgebruiker zou kunnen maken op een bepaald onderwijsniveau. Deze indeling werd ontwikkeld in vorig onderzoek (Coomans e.a., 2016). Aan de hand van de studiekostenrubrieken en voorbeelden, wordt binnen de studiekostenrubricering een zo exhaustief mogelijk overzicht gegeven van de korf van goederen en diensten waarvoor onderwijsgebruikers op een bepaald onderwijsniveau studiekosten zouden kunnen maken. De classificatie van studiekosten onder studiekostenrubrieken en categorieën, is van belang voor de studiekostenmonitor, gezien ze een zinvolle vergelijkingen van bepaalde typen kosten tussen verschillende onderwijsniveaus, studiegebieden en opleidingen mogelijk maakt. We geven deze kostenrubrieken per categorie weer in Tabel 1.

Tabel 1. Classificatie kostenrubrieken

	Strikte studiekosten	Ruime studiekosten	Leefkosten
1. Niet-duurzame schoolartikelen			
Kosten van schoolboeken, werkboeken en agenda	x		
Fotokopiekosten (bv. losse kopieën uitgedeeld in de les)	x		
Kosten voor tijdschriften, leesboekjes, (elektronische) abonnementen, kranten, ...		x	
Kosten voor verbruiksmateriaal nodig voor studies (notablokken, knutsel -en tekengerief (vb. inkt, verf, pastelkrijt), kaftpapier, tekenpapier, schrijfgerei, hout, stof, ingrediënten ...)	x		
2. Kledij			
Kledingkosten specifiek voor school (uniform, schoeisel, sportkledij, werkkledij, ...)	x		
3. Duurzame schooluitrusting			
Kosten van duurzame uitrusting nodig voor studies (boekentas, woordenboeken, atlas, rekenmachine, muziekinstrumenten, ...)	x		
Kosten voor ICT en toebehoren (printer, USB-stick, laptop, software, internet, gebruik PC klassen,...)	x	x	
4. Vervoerskosten van en naar school			
Vervoerskosten van en naar school (fiets, bromfiets, abonnement openbaar vervoer, helm, slot, ...)			
5. Schooluitstappen			
Kosten verbonden aan sportlessen	x		
Kosten verbonden aan één daagse schooluitstappen of didactische activiteiten (theaterbezoek, museum, sportdag, schaatsen...)(inclusief vervoer)	x	x	

Kosten verbonden aan meerdaagse schooluitstappen (bv. Sneeuwklassen, bosklassen, ...)(inclusief vervoer)	x	x	
6. Eten en drinken op school			
Voedingskosten (warme maaltijd, broodmaaltijd, drank, koek, fruit, ...)			x
Kosten verbonden aan middagverblijf/gebruik van de refter		x	
7. Internaatkosten			
Internaatkosten (verblijfskost, kosten inbegrepen maaltijden, ...)			x
8. Buitenschoolse kosten			
Kosten verbonden aan specifieke schoolgebonden evenementen buiten de schooluren (dactylo, vrijwillige deelname aan scholenkampioenschappen, olympiades, ...)		x	
Kosten verbonden aan studie en opvang (studie buiten schooltijd, ...)		x	
Studiebegeleidingskosten/buitenschoolse hulp (bijlessen, dactylo, taallessen ...)		x	
9. Steunactiviteiten en andere uitgaven			
Kosten verbonden aan certificaten en bewijzen nodig voor de opleiding (veiligheidsattest, medische attesten, lassercertificaat, ...)		x	
Kosten verbonden aan steunacties voor de school, oudervereniging of liefdadigheidsdoelen: wafelbak, tombola, sponsorloop, financiële steun voor goede doelen, toneel, ...		x	
Andere uitgaven (huur locker/ opbergkastje, bijdrage leerplatform, klasfoto, jaarboek, cadeautjes, kost betaalkaart, specifieke thema-of projectdagen zoals 100 dagen, milieudag,...)		x	
10. Onderwijsuitgaven als gevolg van een functiebeperking			
Uitgaven voor dagdagelijkse of gespecialiseerde ondersteuning (vrijwilligers, persoonlijke assistent, therapie, tolkuren, meerkost tijdens schoolactiviteiten...)	x	x	
Uitgaven voor extra (leer)middelen en materiële hulpmiddelen (brailleteksten, voorleessoftware, aangepaste werktafel, aangepast vervoer, ...)	x	x	
11. Geïntegreerde eindproef/ eindwerk			
Kosten verbonden aan eindwerk, eindverhandeling (verplaatsingskosten, aankoop gespecialiseerde literatuur, kopieerwerk, werkmateriaal, materialen en grondstoffen bij praktisch eindwerk, kosten verbonden aan publiceren)	x		
12. Stagekosten			
Stagekosten (kosten verbonden aan vervoer, verblijf, kledij, maaltijden, extra materialen) die NIET worden terugbetaald	x		

Bron: uit Coomans e.a., 2016, p.81.

2 | Onderzoeksmethode en gegevensverzameling

2.1 Keuze van informatieverzameling en instrumenten

De informatieverzameling voor dit studiekostenonderzoek gebeurt door middel van twee verschillende bevragingen: de ene met als doelgroep ouders met kinderen in het buitengewoon secundair onderwijs, de tweede met als doelgroep directies van de instellingen. Voor de volledige informatie over de variatie in de private studiekosten zijn de beide niveaus belangrijk. Beide bevragingen verlopen via een online bevraging door middel van een gestandaardiseerde vragenlijst. Voor de bevraging van de ouders werd ook gebruik gemaakt van papieren vragenlijsten als ouders dit wensten. De online en papierenbevraging zijn identiek.

De informatie die we van de ouders nodig hebben, omvat:

- de omvang en de samenstelling van de studiekosten voor de ouders;
- een aantal gezinskenmerken die relevant kunnen zijn voor de omvang van de studiekosten

De informatie die we van de instellingen nodig hebben, omvat:

- de omvang en de samenstelling van de studiekosten voor de ouders;
- een aantal schoolkenmerken en elementen van het schoolbeleid die relevant kunnen zijn voor de omvang van de studiekosten voor ouders. Het betreft informatie over:
 - de samenstelling van het globale schoolaanbod (o.a. het aanbod van buitenschoolse activiteiten, het aanbod van extra-murosactiviteiten tijdens de lesuren);
 - de schoolstructuur (schoolgrootte volgens aantal leerlingen, aantal vestigingsplaatsen);
 - de schoolstructuur (schoolgrootte volgens aantal leerlingen, aantal vestigingsplaatsen);
 - elementen van het schoolbeleid (maatregelen ten gunste van minderbegoede gezinnen, fondsenwerving, profiel van de school naar 'doelgroepleerlingen' zoals migranten, kansarmen, ...);
 - elementen van de schoolomgeving (sociale voordelen)

De vragenlijsten voor de ouders werden opgesteld in een voorafgaande verkenningsonderzoek "Ontwikkeling van een studiekostenmonitor" waarbij ook focusgroepen geraadpleegd werden (zie Coomans e.a., 2016). Voor de bevraging van de ouders werd gekozen voor een dubbel bevragingsmoment om zo nauwkeurig mogelijk gegevens te registreren met een zo hoog mogelijke respons. Idealiter gebeurt de eerste bevraging (wave 1) kort na het eerste zwaartepunt van de studiekosten in het begin van het opleidingsjaar. Een vervolgbevraging (wave 2) brengt vervolgens de kosten in kaart die men in het begin van het schooljaar niet kon registreren, omdat ze nog onduidelijk of onvoorspelbaar waren.

In Bijlage 1 geven we voor iedere kostenrubriek weer of ze in de eerste ouderbevraging, de vervolgebvraging en de directiebevraging opgenomen zijn.

2.2 Steekproeftrekking

In de bevraging hebben we informatie nodig op twee niveaus: op het niveau van de scholen (voor informatie over de schoolkenmerken en het schoolbeleid) en op het niveau van de ouders (voor gezinskenmerken en de schooluitgaven). Daarom werd geopteerd voor een tweetrapssteekproef. In een eerste trap worden een aantal scholen geselecteerd per onderwijsniveau. De tweede trap betreft een selectie van klassen uit de steekproefscholen uit de eerste trap. We bespreken hieronder in detail de steekproeftrekking en respons in deze twee fases.

2.3 De eerste trap: een steekproef van scholen

2.3.1 Contactname en respons bij de scholen

Aangezien eerder onderzoek aantoonde dat het onderwijsnet en de schoolgrootte een invloed hadden op de studiekost, wordt bij de selectie van scholen in de eerste trap gestratificeerd volgens deze schoolkenmerken.

De volgende tabel biedt een overzicht van de respons die beoogd werd bij aanvang van het onderzoek. Om voldoende diversiteit in bovenstaande schoolkenmerken te behouden werd beoogd om een steekproef samen te stellen van 30 scholen. Aldus ook een diverse steekproef van klasgroepen te verkrijgen (rekening houdend met de verschillende onderwijstypes) werden doelstellingen opgezet met betrekking tot de beoogde aantal onderwijstypes per school en het netto aantal ouders per onderwijstype.

Tabel 2. Beoogde respons in de steekproef

Luik 1: bevraging van directies	Beoogde netto respons (# scholen)	30 scholen
Luik 2: ouderbevraging	Beoogde netto respons	720 ouders van leerlingen
	Beoogde rekrutering voor luik 3	360 ouders van leerlingen
Luik 3: follow up ouderbevraging	Beoogde netto respons	180 ouders van leerlingen

Tussen april en juni werden 111 scholen in het buitengewoon secundair onderwijs telefonisch gecontacteerd met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek (zie Tabel 3). Om deze vraag te ondersteunen, werd het onderzoek tegelijk aangekondigd door de drie onderwijsnetten (OGO, VGO en GO!) via de elektronische nieuwsbrieven. Scholen die nog twijfelden of meer informatie wensten kregen bovendien een informatiemail toegestuurd met in bijlage een ondersteunende brief van het departement Onderwijs en Vorming. Scholen die toezegden, dienden een centrale contactpersoon door te geven en kregen vervolgens een mail toegestuurd met een document waar de tijdsplanning en een stappenplan van het verloop van het onderzoek in werd toegelicht. Binnen

elke school werd aan de directie gevraagd een uitnodigingsbrief voor het onderzoek te verspreiden onder de ouders. De scholen in het buitengewoon secundair onderwijs kregen elk één à vier types toegewezen door de onderzoekers. In het buitengewoon secundair onderwijs mochten om en rond de 20 leerlingen voor elke opleidingsvorm in de geselecteerde types geselecteerd worden. De uitnodigingsbrief bevatte een invulstrookje waarmee ouders zich konden inschrijven voor het onderzoek. Hier konden de ouders aangeven of ze wensten deel te nemen via de online bevraging dan wel een papieren versie. Voor de deelname via de online bevraging dienden ouders een e-mailadres op te geven. Aangezien er aan het eind van het schooljaar 2016-2017 nog onvoldoende deelnames van de scholen werden verzekerd, werd de rekruteringsfase voor de scholen uit het buitengewoon basis en secundair onderwijs verdergezet na de zomervakantie.

In het buitengewoon secundair onderwijs werden respectievelijk 111 scholen gecontacteerd. 36 scholen verklaarden zich bereid om deel te nemen aan het onderzoek. Na een uitval van 12 scholen werden vragenlijsten gestuurd naar ouders van 24 scholen. Uiteindelijk namen dus 21,6% van de initieel aangeschreven scholen deel aan dit onderzoek. Bij de 12 uitgevallen scholen werd in 7 gevallen geen reden gegeven. In één geval werd de deelname aan het project 'onbetaalde schoolfacturen' opgegeven als reden om niet deel te nemen. Tot slot leidde in één geval een directiewissel tot een uitval en in één ander geval werd de tijdsdruk vermeldt als reden.

Tabel 3. Aantal scholen in de steekproef

	Aantal scholen
Populatie 2016-2017	119
Beoogde netto respons	30
Initiële steekproef⁴	111
Weigeringen	75
Uitval, geen respondenten binnen school	12
Finale steekproef	24

Voor het buitengewoon onderwijs wordt naar onderwijsaanbod de indeling gemaakt naar het type onderwijs (zie Tabel 4). Dit wordt meegenomen in de stratificatie naast net en schoolgrootte. Voor onderwijstype 5 (voor leerlingen in een ziekenhuis, een preventorium of een residentiële setting) werd geen deelnemende school bevraged. Voor onderwijstype 6 (voor leerlingen met een visuele beperking) en 7 (voor leerlingen met een auditieve beperking of een spraak- of taalstoornis) werden ook relatief weinig scholen bereid gevonden deel te nemen in het buitengewoon secundair onderwijs (3 voor type 6 en 3 voor type 7).

⁴ Ter verduidelijking: we spreken in dit rapport over de initiële steekproef van scholen als de steekproef van scholen die allen gecontacteerd werden met de vraag tot deelname, en over de finale steekproef van scholen als de steekproef van scholen waarbinnen uiteindelijk ouders bevraged worden.

Tabel 4. Aantal scholen die een type onderwijs aanbieden in het buitengewoon secundair onderwijs

	Populatie		Initiële steekproef		Gerealiseerde steekproef	
	Aantal scholen*type	%	Aantal scholen*type	%	Aantal scholen*type	%
Type 1/ basiswaanbod/ 8	72	21,5	69	21,4	12	16,9
Type 2	56	16,7	55	17,0	11	15,5
Type 3	68	20,3	66	20,4	15	21,1
Type 4	38	11,3	38	11,8	11	15,5
Type 5	5	1,5	0	0,0	0	0,0
Type 6	9	2,7	9	2,8	3	4,2
Type 7	11	3,3	11	3,4	3	4,2
Type 9	76	22,7	75	23,2	16	22,5
Totaal	335	100,0	323	100,0	71	100,0
combinaties school*type						
Totaal aantal scholen	116	-	111	-	25	

2.3.2 Verdeling van de steekproef naar onderwijsnet, schoolgrootte en provincie

Uit vorige onderzoeken blijkt dat het schoolnet en de schoolgrootte een significante invloed hebben op de hoogte van de schoolkosten. Daarom werd er bij het trekken van de steekproef bijzondere aandacht besteed aan deze kenmerken. We trekken hier een disproportioneel gestratificeerde steekproef, waarbij, indien mogelijk, per cel, evenveel scholen worden opgenomen. Dit maximaliseert de kans dat er in de uiteindelijke steekproef van scholen, voldoende scholen opgenomen zijn in elk stratum. Bij uitspraken over de volledige populatie, worden dan gewichten gehanteerd om de verhoudingen binnen de populatie te herstellen (zie sectie 2.6). Merk op dat de afwijkingen tussen de steekproef en de populatie een dubbele oorzaak kennen: enerzijds door stratificatie (initiële steekproef wijkt af van de populatie) en anderzijds door poststratificatie of selectieve deelname (finale steekproef wijkt af van de initiële steekproef).

In Tabel 5 worden de verhoudingen weergegeven van de schoolpopulatie enerzijds en van de steekproef over de drie schoolnetten heen: het gemeenschapsonderwijs (GO), het gesubsidieerd vrij onderwijs (VGO), en het gesubsidieerd officieel onderwijs (OGO). De cijfers in Tabel 5 geven aan dat in elke cel voldoende scholen aanwezig zijn om uitspraken te doen over de studiekosten naar net. Vergelijken we de steekproef met de populatie dan zien we dat de verdeling zoals verwacht disproportioneel is: Het OGO en het GO worden oververtegenwoordigd ten koste van het VGO in de eerste bevraging. In de vervolgbefragung zien we een oververtegenwoordiging van het GO en OGO. In Tabel 6 wordt de verhouding naar schoolgrootte weergegeven. Ook hier zien we een disproportionele verdeling optreden in de eerste bevraging: scholen met meer dan 200 leerlingen worden oververtegenwoordigd ten koste van scholen met meer dan 100 en minder dan 200 leerlingen, en scholen met meer dan 200 leerlingen. In de vervolgbefragung zien we dat scholen met minder dan 100 leerlingen oververtegenwoordigd zijn. Deze verhoudingen worden

rechtgetrokken met wegen, waarover meer uitleg verschaft zal worden in sectie 2.6. De uitval naar school tussen de twee ouderbevragingen (wave 1 en wave 2) en de directiebevraging is beperkt.

Tabel 5. Verdeling van de scholen buitengewoon secundair onderwijs naar onderwijsnet

	Populatie	Steekproef wave 1	Steekproef wave 2	Directievragenlijst
GO	22 19,0%	6 25,0%	4 20,0%	6 31,6%
VGO	77 66,4%	13 54,2%	11 55,0%	9 47,4%
OGO	17 14,7%	5 20,8%	5 25,0%	4 21,1%
Totaal	116	24	20	19

Tabel 6. Verdeling van de scholen buitengewoon secundair onderwijs naar schoolgrootte

	Populatie	Steekproef wave 1	Steekproef wave 2	Directievragenlijst
<100 leerlingen	32 27,6%	10 41,7%	7 35,0%	7 36,8%
100-200 leerlingen	44 37,9%	7 29,2%	6 30,0%	6 31,6%
>200 leerlingen	40 34,5%	7 29,2%	7 35,0%	6 31,6%
Totaal	116	24	20	19

Tabel 7 geeft een overzicht van de geografische spreiding van de scholen in de populatie en in de steekproef. In de steekproef van de eerste bevraging zien we dat scholen uit Limburg, West-Vlaanderen en Vlaams-Brabant oververtegenwoordigd zijn. Scholen uit Antwerpen zijn sterk ondervertegenwoordigd in de steekproef van de eerste bevraging. In de steekproef van de vervolgbbevraging zien we geen deelnemende scholen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Enkel scholen uit Antwerpen en Oost-Vlaanderen zijn ondervertegenwoordigd in de steekproef van de vervolgbbevraging.

Tabel 7. Geografische spreiding van de scholen buitengewoon secundair onderwijs

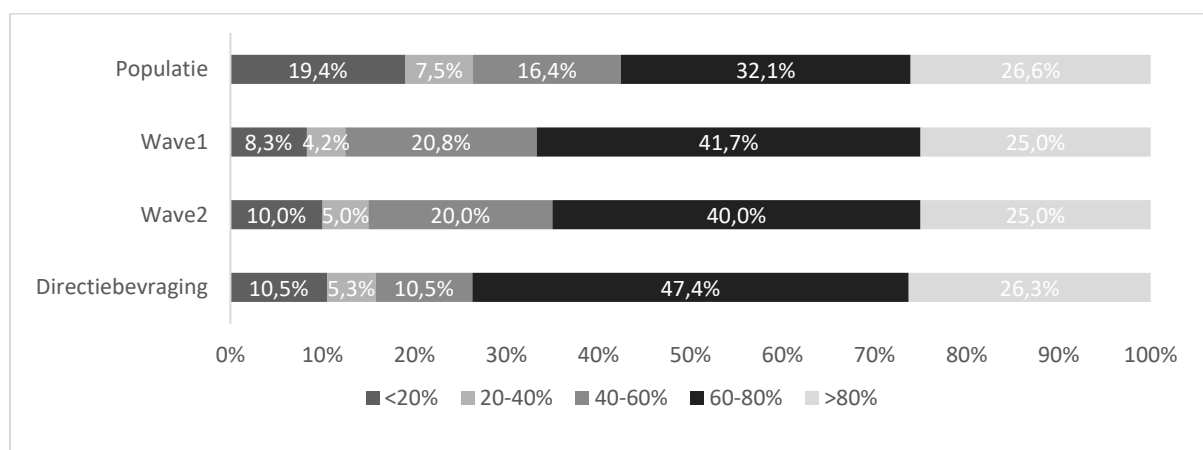
	Populatie		Steekproef wave 1		Steekproef wave 2		Directiebevraging	
Antwerpen	31	26,7%	2	8,3%	2	10,0%	1	5,3%
Brussels Hoofdstedelijk Gewest	5	4,3%	1	4,2%	0	0,0%	1	5,3%
Limburg	17	14,7%	7	29,2%	6	30,0%	6	31,6%
Oost-Vlaanderen	27	23,3%	5	20,8%	4	20,0%	4	21,1%
Vlaams-Brabant	15	12,9%	4	16,7%	4	20,0%	3	15,8%
West-Vlaanderen	21	18,1%	5	20,8%	4	20,0%	4	21,1%
Totaal	116		24		20		19	

2.3.3 Verdeling van de steekproef naar socio-economische kenmerken

In dit deel geven we een overzicht van een aantal socio-economische kenmerken van de scholen in de steekproef. We gebruiken bij deze analyse twee criteria: enerzijds het aandeel leerlingen per school waar de thuistaal niet Nederlands is (TNN), en anderzijds het aandeel SES-leerlingen per school⁵.

Figuur 1 geeft een overzicht van de verdeling van de scholen in de populatie en de steekproef naargelang het aandeel SES-leerlingen in de school. Scholen met 60-80% SES-leerlingen zijn oververtegenwoordigd in de steekproeven (wave 1, wave 2 en directiebevraging).

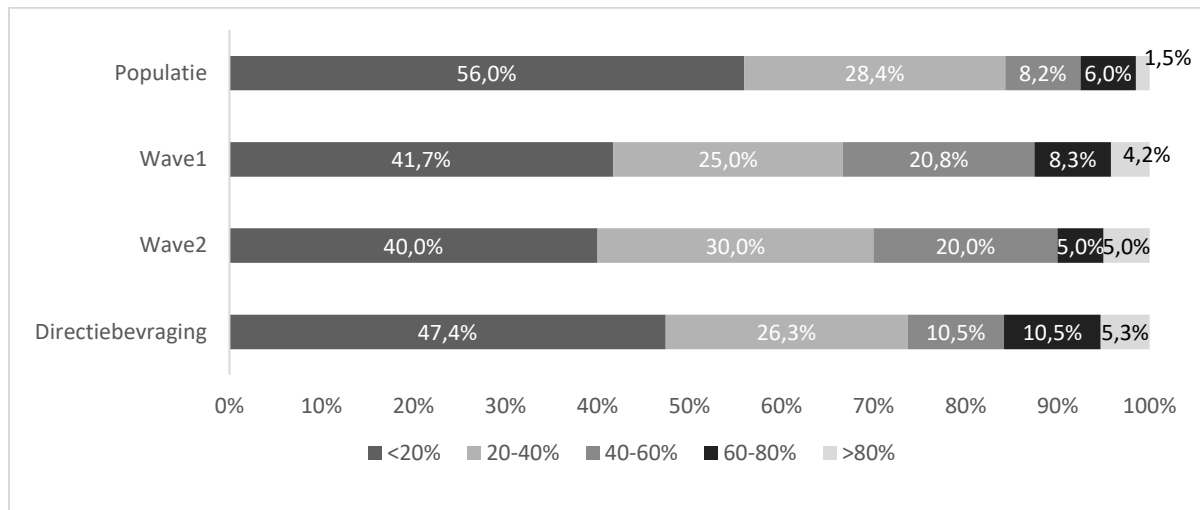
Figuur 1. SES-percentages van de scholen buitengewoon secundair onderwijs

Figuur 2 geeft dezelfde verhoudingen weer, maar dan naargelang het percentage leerlingen waarvan de thuistaal niet het Nederlands is (TNN). In de eerste bevraging zijn scholen met weinig anderstalige leerlingen (<20%) ondervertegenwoordigd, en zijn de scholen met 40-60% TNN-leerlingen oververtegenwoordigd. Qua verdeling naar TNN percentage is er weinig verschil tussen wave 1 en wave 2.

⁵ Het gaat hier om de SES-criteria van het inschrijvingsdecreet: namelijk of de leerling een schooltoelage ontvangt, ofwel of de leerling een laagopgeleide moeder heeft.

Figuur 2. TNN-percentages van de scholen buitengewoon secundair onderwijs

2.4 De tweede trap: een steekproef van ouders van leerlingen (binnen de geselecteerde scholen)

2.4.1 Selectie van de doelgroep binnen de scholen

In een eerste instantie werd een doelgroep vastgelegd waaraan de scholen de uitnodigingen tot deelname aan het onderzoek konden verdelen. De onderzoekers selecteerden één à vier types per school.

Alle deelnemende scholen kregen midden augustus een e-mail toegestuurd met meer informatie over de selectie van leerlingen binnen hun school. Bij deze e-mail werd een informatiebrief met een invulstrookje toegevoegd voor de ouders. De scholen konden deze brief aan de ouders van de geselecteerde leerlingengroepen meegeven, of via het gebruikelijke online communicatieplatform onder de ouders verspreiden. Ouders konden hun deelname aan het studiekostenonderzoek bevestigen door ofwel het invulstrookje ingevuld terug mee te geven, ofwel door zich rechtstreeks te registreren via een online registratietool.

Om de respons te verhogen kregen de ouders van het buitengewoon onderwijs ook de optie voorgesteld om de vragenlijst op papier in te vullen. Zij hebben via de post een papieren exemplaar ontvangen die zij via een envelop 'port betaald door bestemming' kunnen terugsturen. Het gaat hier om 184 ouders in het buitengewoon secundair onderwijs.

Midden oktober werd een tweede oproep gedaan bij de ouders die al uitgenodigd waren. Doordat er nog niet voldoende deelnemers waren gevonden, werd de doelgroep uitgebreid naar alle leerlingen binnen de geselecteerde types en binnen een bijkomend type naar keuze. Als gevolg werd het uitsturen van de bevraging uitgesteld naar eind november in plaats van eind oktober.

In mei werd vervolgens een uitnodiging gestuurd naar alle ouders die hadden deelgenomen aan de eerste bevraging, om een korte vervolgbefragung in te vullen. Hieraan gekoppeld konden ouders

ook hun antwoorden op de eerste bevraging terug inkijken, om te vermijden dat kosten dubbel werden genoteerd.

Er schreven zich ouders van 520 leerlingen in via het papieren invulstrookje (zie Tabel 8). 34,8% van de oorspronkelijk geregistreerde ouders nam uiteindelijk deel aan de vragenlijst (wave 1 en/of wave2).

Uiteindelijk werd minstens partiële informatie over de studiekosten ingevuld door 11,3% van de aangeschreven ouders (19 ouders van leerlingen). 149 ouders van leerlingen (88,7%) vulden alle vragen in. Alle ouders die de eerste vragenlijst hadden ingevuld kregen aan het einde van het schooljaar een vervolgbefragung opgestuurd. Deze werd ingevuld door 62 ouders (32,9% van de aangeschreven ouders).

Tabel 8. Populatie-aantallen, beoogde netto respons, en finale steekproef van ouders

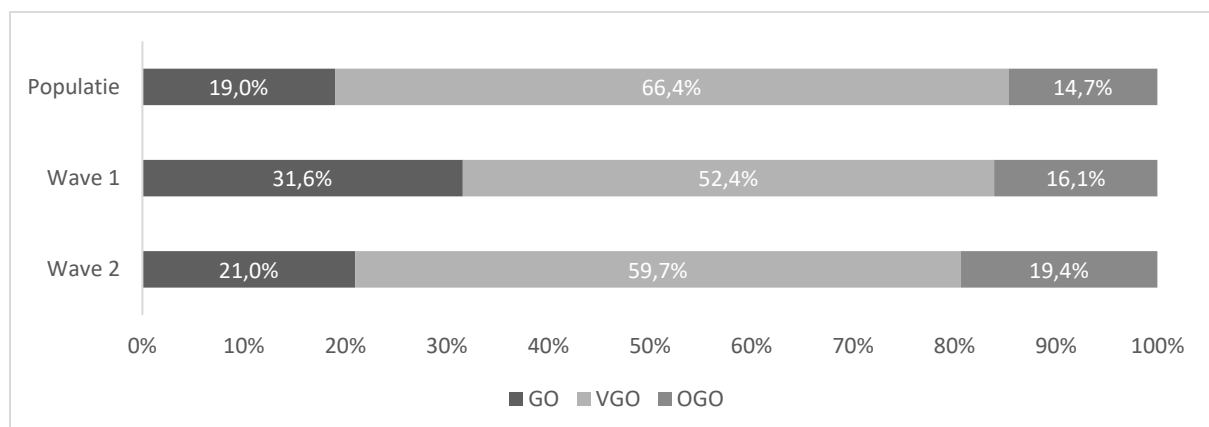
Populatie 2016-2017 ⁶ (aantal leerlingen)	20130
Beoogde netto respons	720
Geregistreerde ouders	520
Respons wave 1	168
Respons wave 2	62
Totale respons	181

2.4.2 Respons naar schoolkenmerken

2.4.2.1 Schoolnet

In Figuur 3 wordt de verdeling van de leerlingen in de steekproef en de populatie⁷ besproken, opgesplitst naar onderwijsnet. In de eerste bevraging en de vervolgbefragung zien we een lichte oververtegenwoordiging van leerlingen uit het GO en OGO.

Figuur 3. Verdeling van de leerlingen naar onderwijsnet: populatie en steekproef

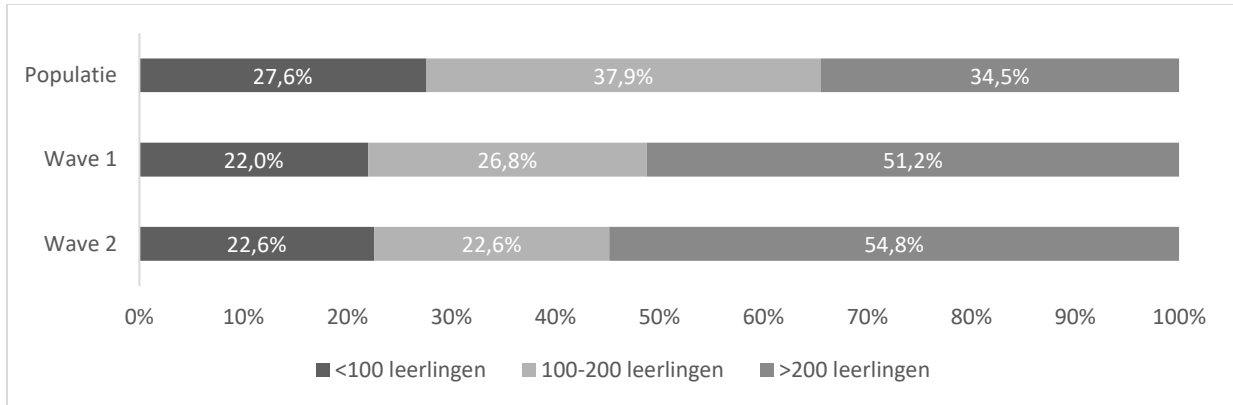
⁶ Departement Onderwijs & Vorming (2017), Vlaams onderwijs in cijfers.

⁷ Op basis van cijfers uit het schooljaar 2016-2017.

2.4.2.2 Schoolgrootte

Figuur 4 geeft de respons weer, opgesplitst naar schoolgrootte. De helft van de leerlingen in de steekproef (51,2% in wave 1 en 54,8% in wave 2) gaat naar school in een grote school (meer dan 200 leerlingen). In de populatie ligt dit percentage lager, namelijk 34,5%. Verder blijft de verhouding tussen de twee bevestigingsmomenten grotendeels gelijk.

Figuur 4. Verdeling van de leerlingen naar schoolgrootte: populatie en steekproef

2.4.2.3 Geografische spreiding

In de steekproef van de eerste bevestiging zien we een oververtegenwoordiging van leerlingen uit Limburg (zie Tabel 9) en een sterke ondervertegenwoordiging van leerlingen uit Antwerpen. In de steekproef van de vervolgbefragung namen echter geen leerlingen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest deel. In de steekproef van de vervolgbefragung zien we een (sterke) oververtegenwoordiging van leerlingen uit Limburg en Vlaams-Brabant.

Tabel 9. Geografische spreiding van de leerlingen in scholen over de Vlaamse provincies en Brussel

Provincie	Populatie	Wave 1	Wave 2
Antwerpen	26,7%	6,0%	6,5%
Brussels Hoofdstedelijk gewest	4,3%	2,8%	0,0%
Limburg	14,7%	42,9%	46,8%
Oost-Vlaanderen	23,3%	20,8%	16,1%
Vlaams-Brabant	12,9%	8,3%	17,7%
West-Vlaanderen	18,1%	20,2%	12,9%

2.4.3 Totale respons per school

In Tabel 10 wordt weergegeven hoe hoog de respons per school was in beide bevestigingen. In de eerste bevestiging namen in 20,8% van de scholen, ouders van meer dan 10 leerlingen deel. In de vervolgbefragung bedroeg dit percentage 5%. In de eerste en de vervolgbefragung nemen in de meerderheid van de gevallen ouders van maximaal vijf kinderen per school deel.

Tabel 10. Verdeling van de respons per school

Respons per school	Wave 1	Wave 2
1-5	15	17
6-10	4	2
11-15	3	1
16-20	1	0
21-25	1	0
26-30	0	0
> 30	0	0
Totaal	24	20

2.4.4 Respons naar type

In Tabel 11 staat de verdeling van de leerlingen over de verschillende types vermeld. We zien dat enkel ouders van leerlingen uit het onderwijstype 5 de bevraging niet invulden in de eerste bevraging en de vervolgbefragung, daar we deze niet bevroegd hebben. We zien dat zowel in de eerste als de vervolgbefragung het grootste aandeel leerlingen zich in het onderwijstype 2 en het onderwijstype 9 bevinden. In Tabel 12 worden de opleidingsvormen weergegeven. We zien dat zowel in de eerste als de vervolgbefragung het grootste aandeel leerlingen in opleidingsvorm 1 zit.

Tabel 11. Verdeling naar onderwijstypes

Onderwijstype	Respons wave 1	Respons wave 2
Type 1/ Type 8/ basisaanbod	31	5
Type 2	48	21
Type 3	13	4
Type 4	14	4
Type 5	0	0
Type 6	9	1
Type 7	2	3
Type 9	51	24
Totaal	168	62

Tabel 12. Verdeling naar opleidingsvormen

Opleidingsvormen	Respons wave 1	Respons wave 2
OV 1	55	31
OV 2	36	10
OV 3	44	11
OV 4	33	10
Totaal	168	62

2.4.5 Responsratio's naar leerlingenkenmerken

Hierna volgt een overzicht van de respondenten van de bevraging. We hebben informatie over de leeftijd en nationaliteit van de ouders, hun gezinssituatie met het totaal aantal kinderen, hun werksituatie, hun scholingsniveau, en hun inkomenspositie. In 77,5% van de gevallen werd de vragenlijst ingevuld door de moeder.

Door de respons naar niet-gecontroleerde kenmerken zoals werksituatie of scholingsniveau van de ouders na te gaan, willen we onder meer weten of de ouders in het onderzoek representatief zijn voor de populatie, alsook of de respons in de vervolgbefragung sterk verschilt met de eerste bevraging.

2.4.5.1 Gezinsituatie

67,0% van de respondenten is gehuwd of woont samen. Hiervan leeft 9,6% van de respondenten in een nieuw samengesteld gezin. 30,4% is alleenwonend (zonder partner, met kind(eren)). In de vervolgbefragung is 71,8% van de respondenten gehuwd of samenwonend. Hiervan leeft 7,7% van de respondenten in een nieuw samengesteld gezin. 28,2% is alleenwonend (zonder partner, met kind(eren)).

Het gemiddeld aantal kinderen in een steekproefgezin bedraagt 2,1. De meerderheid van de gezinnen heeft twee kinderen (52,5%). 18,6% heeft één kind. 17,8% van de gezinnen heeft drie kinderen. Tot slot heeft 8,5% van ouders vier of meer kinderen.

2.4.5.2 Werksituatie

Vergeleken met de populatie vrouwen tussen 30 en 54 jaar, zijn de moeders in de eerste bevraging minder vaak werkend (65,1% in de steekproef t.o.v. 80,3% in de populatie; zie Tabel 13). Verder zien we dat in de steekproef van de eerste bevraging meer vrouwen deelnamen die werkloos zijn in vergelijking met de populatie. In de vervolgbefragung zijn er verhoudingsgewijs iets minder deeltijds werkende vrouwen en meer inactieve moeders dan in de eerste bevraging.

Tabel 13. De arbeidsmarktpositie van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen

	Moeders (wave 1)		Moeders (wave 2)		Populatie vrouwen 30-54 jaar ⁸	
Werkt voltijds	29	26,6%	8	22,2%	860.468	80,3%
Werkt deeltijds	42	38,5%	19	52,8%		
Werkloos	8	26,6%	4	11,1%	30.610	2,8%
Niet actief	29	8,3%	5	13,9%	180.751	16,9%
Totaal	109	100,0%	36	100,0%	1 071 829	100,0%

De vaders in de steekproef van de eerste en de vervolgbepvraging zijn overwegend voltijds werkend (zie Tabel 14). Opvallend zien we in de steekproef een groter aantal mannen dat niet actief is, in vergeleken met de populatie van mannen.

Tabel 14. De arbeidsmarktpositie van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen

	Vaders (wave 1)		Vaders (wave 2)		Populatie mannen 30-54 jaar ⁹	
Werkt voltijds	59	83,1%	23	85,2%	982.860	90,5%
Werkt deeltijds	3	4,2%	2	7,4%		
Werkloos	1	1,4%	0	0,0%	28.574	2,6%
Niet actief	8	11,3%	2	7,4%	74.534	6,9%
Totaal	71	100,0%	27	100,0%	1 085 968	100,0%

2.4.5.3 Opleidingsniveau

In de Tabellen 15 en 16 wordt het scholingsniveau van de moeders en de vaders in het onderzoek weergegeven ten opzichte van de populatie mannen en vrouwen tussen 30 en 54 jaar. Een ouder die geen diploma hoger secundair onderwijs behaalde, heeft een laag scholingsniveau. Een ouder die enkel een diploma hoger secundair onderwijs behaalde, is middengeschoold. Een ouder met een diploma hoger onderwijs is hooggeschoold.

Ten opzichte van de populatie zijn er in de steekproef van de eerste bevraging meer laaggeschoolde ouders ten opzichte van de Vlaamse mannen en vrouwen in de populatie.

24,5% van de moeders in de steekproef is laaggeschoold, tegenover 15,1% van de Vlaamse vrouwen tussen 30 en 54 jaar. Daarnaast zijn er ook meer middengeschoolde moeders in de steekproef van de eerste bevraging. In de steekproef van de vervolgbepvraging zien we meer midden- en hooggeschoolde moeders die deelnemen, in vergelijking met de steekproef van wave 1.

29,0% van de vaders in de steekproef van de eerste bevraging is laaggeschoold, tegenover 17,9% van de Vlaamse mannen tussen 30 en 54 jaar. In de vervolgbepvraging zien we verder ook meer laag- en middengeschoolde vaders deelnemen in vergelijking met de populatie Vlaamse mannen tussen 30 en 54 jaar.

⁸ Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

⁹ Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

Tabel 15. Het onderwijsniveau van de moeders in de steekproef: een vergelijking met de populatie vrouwen

	Moeders (wave 1)		Moeders (wave 2)		Populatie vrouwen 30-54 jaar ¹⁰	
Laaggeschoold	26	24,5%	5	13,5%	161.494	15,1%
Middengeschoold	41	38,7%	15	40,5%	389.529	36,3%
Hooggeschoold	39	36,8%	17	46,0%	520.804	48,6%
Totaal	106	100,0%	37	100,0%	1 071 829	100,0%

Tabel 16. Het onderwijsniveau van de vaders in de steekproef: een vergelijking met de populatie mannen

	Vaders (wave 1)		Vaders (wave 2)		Populatie mannen 30-54 jaar ¹¹	
Laaggeschoold	20	29,0%	7	25,9%	194.058	17,9%
Middengeschoold	29	42,0%	12	44,4%	463.709	42,7%
Hooggeschoold	20	29,0%	8	29,6%	428.201	39,4%
Totaal	69	100,0%	27	100,0%	1 085 968	100,0%

2.4.5.4 Inkomensniveau

Onder netto besteedbaar gezinsinkomen verstaan we het geheel van lonen en/of andere beroepsinkomsten, evenals andere inkomsten zoals kinderbijslag, alimentatie en uitkeringen voor werkloosheid, ziekte, invaliditeit en pensioen. In de eerste bevraging geeft 33% van de respondenten aan een netto gezinsinkomen boven 3000 euro per maand te hebben (zie Tabel 16). In de vervolgbefragung zien we geen respondenten uit de laagste inkomenscategorie.

Tabel 17. Het maandelijks netto besteedbaar gezinsinkomen

Euro / maand	Wave 1	Wave 2
< 1000	7,3%	0,0%
1000-1499	9,2%	10,3%
1500-1999	14,7%	10,3%
2000-2499	18,4%	12,1%
2500-2999	11,9%	18,0%
3000-3499	13,8%	7,7%
3500-3999	9,2%	12,8%
> 4000	15,6%	18,0%
Totaal	100,0%	100,0%

10 Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

11 Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking tussen 30 en 54 jaar in het Vlaams Gewest, op basis van de Enquête naar de ArbeidsKrachten, 2017. Statbel (Algemene directie Statistiek)

2.4.5.5 Nationaliteit

De samenstelling van de steekproef van de eerste bevraging (de ouder die de vragenlijst invulde) naar nationaliteit bestaat voor 87,6% uit Belgen, waarbij 80,2% een partner heeft met de Belgische nationaliteit. Bij 16,1% van de respondenten is minstens één ouder van niet-Belgische nationaliteit. Voor 19,1% van de leerlingen in de steekproef van de eerste bevraging is minstens één ouder niet in België geboren.

De vervolgbefragung werd in 84,6% van de gevallen ingevuld door een respondent met de Belgische nationaliteit. Hierbij had 82,1% een partner met de Belgische nationaliteit. Bij 12,9% van de respondenten heeft minstens één ouder een niet-Belgische nationaliteit. Voor 14,5% van de leerlingen in de steekproef van de eerste bevraging is minstens één ouder niet in België geboren.

2.4.5.6 Leerlingen met een functiebeperking

In de steekproef van de eerste bevraging hebben 86 leerlingen één functiebeperking en 82 leerlingen meerdere functiebeperkingen (48,8%). In de steekproef van de tweede bevraging hebben 31 leerlingen een functiebeperking en 31 leerlingen meerdere functiebeperkingen (50,0%). In de eerste bevraging gaven 114 leerlingen (49,6%) aan erkend te zijn als een persoon met een beperking door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap. In de vervolgbefragung gaven 86 leerlingen (50,9%) aan erkend te zijn als een persoon met een beperking door het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap.

In de eerste en de vervolgbefragung heeft de meerderheid van de leerlingen met een functiebeperking, een ontwikkelingsstoornis zoals een autismespectrumstoornis, ADHD of een verstandelijke beperking (wave 1 = 46,7%; wave 2 = 47,3%; Zie Tabel 18). 14,8% heeft een leerstoornis zoals dyslexie of dyscalculie in de eerste bevraging. In de vervolgbefragung ligt dit percentage lager, namelijk 10,0%. Bij één op acht (wave 1 = 12,8%; wave 2 = 15,8%) gaat het om een motorische functiebeperking. De functiebeperkingen waarvoor leerlingen het meeste een erkenning hebben in de eerste bevraging zijn ontwikkelingsstoornissen, motorische functiebeperkingen, leerstoornissen en chronische ziekte. De functiebeperkingen waarvoor leerlingen het frequentst een erkenning hebben in de vervolgbefragung zijn ontwikkelingsstoornissen, motorische functiebeperkingen en psychiatrische functiebeperkingen.

Tabel 18. Aantal leerlingen naar type functiebeperking en erkenningen

	Functiebeperking aanwezig wave 1	Erkenning VAPH	Functiebeperking aanwezig wave 2	Erkenning VAPH
Motorische functiebeperking	37	35	11	11
Visuele functiebeperking	15	13	5	4
Auditieve functiebeperking	7	7	2	2
Chronische ziekte	25	21	8	8
Leerstoornis	43	22	13	8
Ontwikkelingsstoornis	136	105	42	33
Psychiatrische functiebeperking	26	18	14	10
Andere functiebeperking*	1	1	0	0
Totaal	290	222	95	76

*indien niet gespecificeerd door de ouder

2.5 Voorafgaande datamanipulaties

We hebben enkele datamanipulaties doorgevoerd om 1) de antwoorden van ouders op “open items” te controleren; en 2) ontbrekende antwoorden te imputeren op basis van de directie- en ouderbevraging. Hieronder gaan we dieper in op deze datamanipulaties.

In een eerste stap hebben we antwoorden van ouders op de “open items” van schalen gecontroleerd. Dit zijn items die op het einde van de schaal volgen, en waarbij ouders kosten kunnen toevoegen die niet onder de andere items in de schaal vallen. We hebben de “open items” op de volgende manier gecontroleerd:

- Indien het antwoord valt onder een item van de schaal, hebben we het antwoord naar dit item verplaatst en het opgegeven bedrag erbij opgeteld.
- Indien het antwoord valt onder een item van een andere schaal, hebben we het antwoord naar deze schaal verplaatst. Hierbij hebben we enkele checks ingevoegd om dubbeltellingen te voorkomen. Eerst vergeleken we of de opgegeven prijzen overeenkomen of meer dan 10% van elkaar verschillen. Als de prijzen overeenkomen, dan gaan we uit van een dubbeltelling en behouden we het ingevulde bedrag. Bij een groot verschil van de prijzen, is het geen dubbeltelling, en hebben we de bedragen opgeteld. In bijna alle gevallen waren het dubbeltellingen en konden we het opgegeven bedrag behouden.
- Indien het antwoord valt onder een “open item” van een andere schaal, hebben we het antwoord hiernaar verplaatst.

In een tweede stap hebben we ontbrekende informatie in de ouderbevraging aangevuld op basis van de antwoorden in de directiebevraging. We hebben dit gedaan voor de vragen naar de prijs van middagtoezicht, tijdschriften en het gebruik van de schoolbus.

In een derde en laatste stap hebben we ontbrekende antwoorden op vragen naar de hoogte van studiekosten van ouders waar mogelijk, geïmputeerd. Deze imputatie werd enkel doorgevoerd wanneer ouders aangeduid hebben gebruik te maken van een bepaalde kostenrubriek (bv. schoolboeken, rekenmachine), maar hier geen uitgave voor ingevuld hebben. We hebben deze uitgave geïmputeerd op basis van de antwoorden van andere ouders in de bevraging. We hebben de imputatie in verschillende stappen doorgevoerd:

1. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van ouders met een kind in hetzelfde onderwijstype en dezelfde school.
2. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van ouders met een kind in dezelfde school.
3. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van ouders met een kind in hetzelfde onderwijstype.
4. We hebben de mediaanwaarde ingevuld van de antwoorden van de ouders met een kind in het buitengewoon secundair onderwijs.

2.6 Weging

De steekproef voor het buitengewoon secundair onderwijs (eerste bevraging en vervolgbefraging) werd disproportioneel gestratificeerd naar onderwijsnet, schoolgrootte en type (voor meer informatie over de steekproeftrekking, zie sectie 2.2). De steekproef van de directiebefraging werd disproportioneel gestratificeerd naar onderwijsnet en schoolgrootte. Om voor deze disproportionaliteit te corrigeren in de drie bevragingen (eerste, vervolg- en directiebefraging), hebben we voor iedere bevraging een apart gewicht berekend op niveau van de scholen. Deze berekening gebeurde in twee stappen.

In een eerste stap werd de verdeling naar onderwijsnet, schoolgrootte en onderwijstype in de scholenpopulatie vergeleken met de verdeling van deze schoolkenmerken in de scholen in de steekproef van de drie bevragingen. Op basis van deze vergelijking werd voor iedere combinatie van onderwijsnet, schoolgrootte en onderwijstype een ongeschaald gewicht berekend. Dit ongeschaald gewicht komt overeen met de deling van het percentage scholen binnen deze combinatie in de populatie door het percentage scholen binnen deze combinatie in de steekproef.

In een tweede stap hebben we deze percentages herschaald door de drie gewichten met een factor te vermenigvuldigen die de gewogen steekproefgrootte gelijkmaakt aan de oorspronkelijke steekproefgrootte. In Bijlage 2 voegen we een overzicht toe van de gewichten.

2.6.1 Extrapolatie naar schooljaar van de regelmatig terugkerende kosten

Voor een aantal kostenrubrieken of –posten waar een terugkerende kost werd ingevuld (een bedrag per week, maand of trimester) hebben we geëxtrapolerd naar de kostprijs per schooljaar. Rekening houdend met vakantieperiodes rekenen we met 176 effectieve schooldagen, 37 weken of 8,5 maanden.

- Kosten per maand:

- Voor kosten onder de vorm van een abonnement (bv. openbaar vervoer) rekenen we met **10 maanden**. Hoewel er door de Kerstvakantie en de Paasvakantie in principe al zeker 2 halve maanden zijn in een schooljaar, rekenen we voor de kosten die een abonnement inhouden (zoals openbaar vervoer) toch met 10 maanden. Het is immers aannemelijk dat een gezin toch een volledig abonnement neemt voor die maanden met een schoolvakantie.
- Voor verbruikskosten waar een schatting van de maandelijkse kost werd gegeven (bv. voeding, fotokopieën) gaan we uit van **8,5 maanden**. Dit berekenen we op basis van het reële aantal weken (37) en 4,333 weken per maand.
- Kosten per week: we rekenen met **37 weken** in een schooljaar:
 - 52 weken per jaar - 9 weken zomervakantie - 6 weken schoolvakantie (1 week Herfstvakantie, 2 weken Kerstvakantie, 1 week carnavalsvakantie, en 2 weken Paasvakantie)
- Kosten per dag: We rekenen met **176 schooldagen** in een jaar:
 - 37*5 - 5 feestdagen die buiten de schoolvakanties vallen - 4 dagen te kiezen door de school

2.6.2 Kengetallen voor bepalen van waarde studiekosten

Om een raming van de studiekosten te maken, is het nodig een kengetal te gebruiken die deze waarde zo correct mogelijk kan uitdrukken. Er is immers een grote variatie tussen ouders in de door hen opgegeven kosten. Deze variatie kan veroorzaakt worden door verschillen tussen scholen, opleidingen of verschillen in smaak en financiële draagkracht tussen gezinnen. In deze sectie gaan we dieper in op mogelijke kengetallen die de variatie aan studiekosten kunnen vatten, en verantwoorden we onze keuze voor bepaalde kengetallen. Hierna bespreken we de manier waarop we deze berekend hebben in dit rapport.

Het meest populaire synthetische kengetal is het (rekenkundig) gemiddelde: dit is de som van de waarden gedeeld door het aantal waarnemingen. Vaak wordt hierbij ook de standaardafwijking besproken, dit geeft de spreiding van de observaties rond het gemiddelde weer.

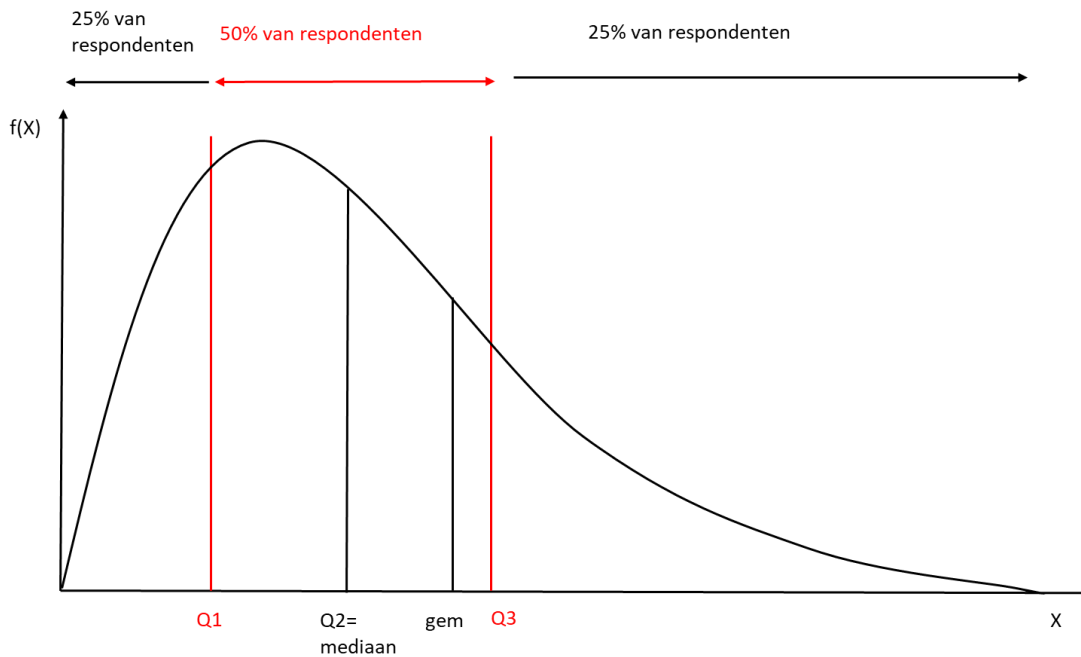
Figuur 5. Formule voor berekening van gemiddelde en standaardafwijking

$$\overline{SK} = \frac{1}{N} \sum_{i=1}^N (SK_i)$$

$$S(SK) = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^n (SK - \overline{SK})^2}{n - 1}}$$

Het gemiddelde en de standaardafwijking werden opgenomen in vorige studiekostenrapporten (Vandeputte-Poesens & Bollens, 2008), naast mediaan, minimum en maximum. We hebben er in dit rapport de voorkeur aan gegeven om gemiddelde en standaardafwijking niet te rapporteren, omwille van de niet-normaalverdeling van data over uitgaven. Typisch voor de verdeling van uitgaven (net zoals inkomens) is immers de aanwezigheid van uitlopers naar rechts (een aantal hoge uitgaven). Omdat het gemiddelde de waarde van de uitlopers gebruikt, is dit kengetal zeer gevoelig voor uitschieters in de data. Ook de standaardafwijking is bij een niet-normale verdeling niet het correcte kengetal om een inzicht te geven in de spreiding van de data.

Figuur 6. Positie van gemiddelde en mediaan in een rechtsscheve verdeling

Voor uitgaven is het daarom beter om de mediaan en kwartielen te gebruiken als samenvattende kengetallen. De **mediaan** is het midden van een geordende verdeling van laag naar hoog. Als de populatie van studiekosten gekenmerkt wordt door de verdelingsfunctie F dan is de mediaan het punt (of een van de punten) waarvoor geldt:

$$F(SK) = \frac{1}{2}$$

De spreiding van de data rond de mediaan kan gevat worden door het **minimum** en **maximum**, en de **kwartielen** of percentielen. In dit rapport kiezen we ervoor om minimum, maximum en eerste en derde kwartiel te presenteren. Het minimum is de eerste geobserveerde waarde bij een rangschikking van de waarden van laag naar hoog; het maximum is de laatste observatie. Het eerste en derde kwartiel zijn de waarden waar respectievelijk 25% en 75% van de observaties zich onder bevinden bij een rangschikking van laag naar hoog. Ze geven weer tussen welke waarden de uitgaven van 50% van de respondenten liggen.

In de resultatentabellen in het rapport nemen we in de eerste plaats het **% gebruik** op. Dit doen we voor de aparte items in iedere kostenrubriek, en voor de kostenrubrieken zelf. Dit is gelijk aan de verhouding van het aantal ouders die aangeduid hebben deze rubriek te gebruiken op het totale aantal ouders die de rubriek ingevuld hebben (en niet het totale aantal ouders die aan de bevraging deelgenomen hebben).

Het is belangrijk om op te merken dat we de kengetallen enkel berekenen voor ouders die aangegeven hebben een rubriek te gebruiken. Voor deze ouders nemen we mediaan, minimum, maximum, eerste en derde kwartiel op in de resultatentabellen. Bij de berekening van deze kengetallen voor de volledige rubriek maken we een som van de uitgaven van iedere ouder op de verschillende items die onder de rubriek vallen, en vervolgens berekenen we voor deze som de kengetallen. Het is dus niet zo dat we de kengetallen van de aparte items optellen, omdat deze berekeningswijze geen rekening houdt met verschillen in gebruik van items.

Voor **duurzame artikelen** (i.e. artikelen die meerdere schooljaren gebruikt worden) werd aan de ouders gevraagd in welk **schooljaar** ze dit artikel aangekocht hebben, naast of ze kosten gemaakt hebben en de uitgave. In de berekening van de kosten houden we geen rekening met het aankoopjaar, maar bij de bespreking van de kosten naar studiejaar nemen we enkel aankopen op die in het schooljaar in kwestie gemaakt zijn. We berekenen **geen bedragen van afschrijving** voor deze artikelen, omdat we bij de bespreking zo dicht mogelijk bij de werkelijke kosten willen blijven. De enige uitzondering hierop is een fiets (bij vervoer). We bespreken de manier van afschrijven van deze artikelen uitgebreid in de bijhorende kostenrubriek in het volgende hoofdstuk.

2.7 Rapportering van uitgaven per kostenrubriek en in totaal

2.7.1 Percentage gebruik van kostenrubrieken

In de resultatentabellen in het rapport nemen we in de eerste plaats het percentage gebruik op. Dit doen we voor de aparte items in iedere kostenrubriek, en voor de kostenrubrieken zelf. Het gebruik geeft het percentage ouders weer die:

- van een bepaalde kostenrubriek gebruik gemaakt hebben (ICT, steunacties, reftergeld, eten en drinken, internaatkosten, uitgaven ten gevolge van functiebeperking, stagekosten, Uitgaven voor eindwerk of geïntegreerde eindproef)
- hier uitgaven aan hebben gehad (niet-duurzaam materiaal, andere uitgaven)
- hieraan deelgenomen hebben (schoolactiviteiten, buitenschoolse kosten)
- deze materialen aangekocht hebben in 2017-2018 of gratis in bruikleen hebben (duurzame materialen en kledij)

Het percentage gebruik is gelijk aan de verhouding van het aantal ouders die aangeduid hebben deze rubriek te gebruiken op het totale aantal ouders die de rubriek ingevuld hebben (en dus niet het totale aantal ouders die initieel aan de bevraging deelgenomen hebben).

2.7.2 Uitgaven voor specifieke kostenrubrieken

In de tabellen van de aparte kostenrubrieken geven we de kengetallen (mediaan, minimum, maximum en kwartielen) enkel weer voor ouders die aangegeven hebben de rubriek te gebruiken. Dit zijn ouders die in de eerste en/ of de vervolgbefragung kosten hebben opgegeven. We maken voor de volledige rubriek een som van de uitgaven van iedere ouder op de verschillende items die onder de rubriek vallen, en vervolgens berekenen we voor deze som de kengetallen. Per tabel zullen naast het gebruikpercentage ook steeds de gewogen en ongewogen aantallen vermeld staan. Dit kan de interpretatie van de resultaten verduidelijken.

Voor duurzame artikelen (i.e. artikelen die meerdere schooljaren gebruikt worden) werd aan de ouders gevraagd in welk schooljaar ze dit artikel aangekocht hebben, naast of ze kosten gemaakt hebben en de uitgave. In de berekening van de kosten nemen we enkel aankopen op die in het schooljaar in kwestie gemaakt zijn of gratis in bruikleen zijn (met een uitgave van 0 euro). We berekenen geen bedragen van afschrijving voor deze artikelen, omdat we bij de bespreking zo dicht mogelijk bij de werkelijke kosten willen blijven. De enige uitzondering hierop zijn de bijkomende

vervoerskosten (fiets, helm, ...). We bespreken de manier van afschrijven van deze artikelen uitgebreid in de bijhorende kostenrubriek in het volgende hoofdstuk.

2.7.3 Niet-gebruik als nuluitgaven

Ouders die geen gebruik maken van een materiaal, worden niet opgenomen in de tabellen met uitgaven voor de aparte kostenrubrieken. Deze ouders hebben in principe een uitgave van 0 euro voor de materialen die ze niet gebruiken.

Bij de bespreking van de totaaluitgaven aan studiekosten bespreken we eerst de uitgaven voor ouders die van deze rubrieken gebruik gemaakt hebben. Vervolgens rapporteren we de uitgaven waarbij we voor ouders die de rubriek niet gebruiken, een uitgaven van nul euro toekennen. Het gevolg hiervan is dat de kengetallen voor iedere kostenrubriek zullen afnemen, en dan vooral bij rubrieken met een laag percentage gebruik.

2.7.4 Berekening van totaaluitgaven

We willen tot slot nog dieper ingaan op de manier waarop we de totale studiekosten hebben berekend. We berekenen dit als de mediaan (en minimum, maximum, ...) van de som van de uitgaven van de verschillende kostenrubrieken, en niet als de som van de medianen (en minimum, maximum, ...) van de aparte kostenrubrieken. We verduidelijken de werkwijze aan de hand van een fictief voorbeeld in Tabel 19. In deze tabel geven we fictieve uitgaven van vijf leerlingen aan zeven kostenrubrieken weer, en in de laatste kolom hun totaaluitgave. Indien er geen uitgave bij een rubriek staat, betekent dit dat de leerling van deze rubriek geen gebruik maakt. Een uitgave van 0 euro geeft aan dat de rubriek kosteloos gebruik wordt. In de laatste rij tonen we voor iedere rubriek en het totaal de mediaan.

Tabel 19 verduidelijkt de manier waarop we de totaaluitgaven berekenen, namelijk als de som van de uitgaven voor iedere rubriek. De mediaan van het totaal is niet gelijk aan de som van de medianen van de aparte kostenrubrieken. Deze tabel verduidelijkt ook waarom het niet opnemen van niet-gebruik als een nuluitgave geen impact heeft op de totaaluitgaven (bv. verschil tussen leerling 3 en 4), omdat voor studiekosten alle ouders minstens één uitgave gerapporteerd hebben.

Tabel 19. Fictief voorbeeld van berekening totaaluitgaven

	Niet- duurzaam	Duurzaam Kledij	Activiteiten Steun	Andere	Vervoer	Totaal		
Leerling 1	5	5	0	25	10	0	45	
Leerling 2	10	0	0	0	2	0	12	
Leerling 3	0	0	0	0	10	0	10	
Leerling 4					10		10	
Leerling 5					0		0	
Mediaan	5	0	0	0	25	2	0	10

3 | Resultaten studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs

3.1 Forfaitair bedrag

In de bevraging komt naar voren dat 29,0% van de ouders (gewogen aantal: 51,8 op de 178,6 ouders) aan het begin van het schooljaar een voorschot betaalt. Voor 1,9% van de ouders wordt dit vast bedrag per maand aangerekend. Hiernaast wordt dit voor 25,4% van de ouders trimestrieel aangerekend en voor 72,7% van de ouders jaarlijks. Dit bedrag wordt besteed aan schoolboeken (57,0%), fotokopieën (63,3%), tijdschriften (13,6%), grondstoffen voor praktijklessen (37,2%) en schooluitstappen (65,7%). 4,3% van de ouders zegt ook dat andere zaken opgenomen zijn in het voorschot, zoals de administratieve kosten, schoolactiviteiten, en niet-duurzame schoolartikelen. De mediaanprijs die voor een voorschot gevraagd wordt, is 150,00 euro, met een minimum van 15,00 euro en een maximum van 750,00 euro. De helft van de ouders betaalt tussen de 50,00 en 274,35 euro.

Tabel 20. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan voorschot voor een schooljaar

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Gewogen	Gewogen	Ongewogen						
Totale respons		178,6	141,4					
Totaal	29,0	51,8	41,0	150,00	15,00	50,00	274,35	750,00

Tabel 21. Rubrieken (%) waarvoor voorschot gebruikt wordt met uitgave (euro)

	%	Rubriek in voorschot?		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Gewogen	Gewogen	Ongewogen						
Schoolboeken	57,0	21,0	14	250,00	10,00	10,00	273,65	273,65
Fotokopieën	63,3	23,5	18	5,00	5,00	5,00	50,00	50,00
Tijdschriften	13,6	3,9	4
Grondstoffen	37,2	12,1	11	90,00	6,00	6,00	90,00	90,00
Schooluitstappen	65,7	23,0	19	70,00	5,00	20,00	150,00	180,00
Andere	15,0	7,8	5	0,70	0,70	0,70	0,70	41,00

3.2 Schoolboeken en drukwerk

Het boekensysteem varieert naargelang de rubriek van schooldrukwerk. Uit de directiebevraging komt naar voren dat leerboeken in de meerderheid van de scholen verplicht aan te kopen zijn bij een extern boekenfonds. Werkboeken, schoolagenda en fotokopieën zijn dan weer in de meerderheid van de scholen verplicht aan te kopen via de school. Schoolmateriaal zoals schriften, schrijfblok, farden en mappen kunnen de ouders in de meeste scholen vrij aankopen buiten de school. Woordenboeken en atlas worden in de meerderheid van de scholen gratis aangeboden. Tot slot worden tijdschriften in 66,7% van de scholen gratis aangeboden, en in 33,3% van de scholen is dit verplicht aan te kopen via de school. Uit de directiebevraging kwam tevens naar voren dat geen enkele school een tweedehands boekenverkoop organiseert.

In de ouderbevraging werd tevens gepeild naar het boekensysteem dat gebruikt wordt in de school. Meer dan één derde van de ouders koopt nieuwe leer- en werkboeken en deze aankoop gebeurt in bijna alle gevallen via de school. 6,6% van de ouders koopt tweedehandsboeken en doet dit in alle gevallen via de school. Tot slot huurt 6,2% van de ouders leerboeken en dit ook bijna altijd via de school. Eén ouder zegt vorig jaar zijn schoolboeken doorverkocht te hebben. Er werd echter geen prijs opgeven.

Tabel 22. Boekensysteem per type schooldrukwerk volgens directie¹²

	Nodig in de school	Indien nodig in de school				
		Gratis via de school	Niet-kosteloze huur via de school	Vrije aankoop	Verplichte aankoop via de school	Verplichte aankoop bij extern boekenfonds
	%	%	%	%	%	%
Leerboeken	59,7	0,00	30,00	0,00	40,00	60,00
Werkboeken	52,4	0,00	0,00	0,00	64,80	50,70
Schoolagenda	7,4	27,54	0,00	0,00	72,46	0,00
Fotokopieën	6,0	17,14	1,43	0,00	82,86	0,00
Woordenboek, atlas	55,0	83,58	0,00	0,00	19,40	16,42
Schriften, schrijfblok	61,1	18,97	0,00	53,45	50,00	12,07
Farden, mappen	21,5	35,90	0,00	65,81	34,19	0,00
Tijdschriften	77,9	66,67	0,00	0,00	33,33	0,00

¹² Elke school kon per item meerdere boekensystemen aanduiden.

Tabel 23. Boekensysteem op school volgens ouderbevraging

	Van toepassing?			Via de school?		
	% Gewogen	Aantallen		% Gewogen	Aantallen	
		Gewogen	Ongewogen		Gewogen	Ongewogen
Nieuwe leerboeken kopen	33,1	43,8	37,0	99,2	43,5	39,0
Nieuwe werkboeken kopen	39,3	52,3	44,0	99,4	52,0	45,0
Tweedehandsboeken kopen	6,6	8,1	7,0	100,0	8,1	8,0
Leerboeken huren	6,2	7,6	8,0	97,9	7,4	8,0
Andere	4,2	7,6	12,0	97,2	5,8	9,0

Bij schooldrukwerk onderscheiden we het drukwerk dat meerdere jaren meegaat, zoals woordenboeken en een atlas, van het drukwerk dat één jaar meegaat (werkboeken, handboeken, invulboeken, fotokopieën). Verder rekenen we enkel de tijdschriften of kranten mee die tijdens de les gebruikt worden. Hierbij gaf 77,9% van de scholen aan dat tijdschriften gebruikt worden. In de ouderbevraging daarentegen geeft geen enkele ouder aan dat er tijdschriften gebruikt worden tijdens de les.

66,7% van alle gezinnen hadden uitgaven voor schooldrukwerk dit schooljaar. In het eerste semester lag de mediaanuitgave op 70,00 euro. 25% van de ouders betaalden in het eerste semester meer dan 223,80 euro aan schooldrukwerk. 26,2% van de ouders, die de vervolgbepaging invulden, hadden nog bijkomende kosten voor schooldrukwerk in het tweede semester. De mediaanuitgave voor de bijkomende kosten in het tweede semester bedraagt 45,00 euro.

Zowel in de eerste (51,5%) als de vervolgbepaging (21,9%) zijn de kosten in de meerderheid van de gevallen verbonden aan kopiekosten. De mediaanuitgave in deze rubriek bedraagt 30,00 euro in het eerste semester en 45,00 euro in het tweede semester. In het eerste semester betaalde de helft van de ouders tussen de 18,00 en 60,00 euro en tussen de 25,00 en 50,00 euro in het tweede semester.

Opvallend zien we weinig ouders die in het eerste (7,5%) of tweede (2,2%) semester kosten hebben voor drukwerk voor meerdere jaren. 39,0% van de ouders heeft in het eerste semester kosten voor agenda, toets- of huiswerkbladen. De mediaanuitgave hierbij is 10,00 euro. In het tweede semester heeft nog 7,7% van de ouders bijkomende kosten voor deze categorie met een mediaanuitgave van 15,00 euro. De mediaanuitgave voor alle schooldrukwerk voor het gehele schooljaar bedraagt 68,00 euro. De helft van de ouders betaalt een bedrag tussen de 30,00 en 216,00 euro.

Tabel 24. Gebruik (%) en uitgaven (euro) voor schooldrukwerk voor een schooljaar

	Gebruik		Uitgaven					
	%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
		Gewogen	Gewogen					
Respons 1ste semester		118,5	105,6					
Gebruik 1ste semester	68,2	80,8	72,0	70,00	0,00	30,00	223,80	370,00
Schoolboeken voor meerdere leerjaren (atlas, woordenboek, ...)	7,5	9,0	8,0	9,99	0,00	0,00	30,00	104,00
Schoolboeken voor Eén schooljaar (werkboeken, handboeken, ...)	31,1	36,5	28,0	180,13	6,00	168,13	243,00	300,00
Kopieën (via de school)	51,5	64,7	58,0	30,00	0,00	18,00	60,00	150,00
Tijdschriften	0,0	0,0	0,0
Agenda, toets- of huiswerkbladen	39,0	50,0	41,0	10,00	0,00	8,00	15,00	80,00
Andere	1,9	2,3	2,0	30,00	30,00	30,00	32,00	32,00
Respons 2de semester		40,5	38,2					
Gebruik 2de semester	26,2	10,6	10,0	45,00	5,00	25,00	50,00	250,00
Schoolboeken voor meerdere leerjaren (atlas, woordenboek, ...)	2,2	1,0	2,0
Schoolboeken voor Eén schooljaar (werkboeken, handboeken, ...)	2,2	1,0	2,0	250,00	250,00	250,00	250,00	250,00
Kopieën	21,9	9,5	8,0	45,00	22,06	25,00	50,00	75,00
Tijdschriften	0,0	0,0	0,0
Agenda, toets- of huiswerkbladen	7,7	3,2	3,0	15,00	5,00	15,00	15,00	15,00
Totale respons		132,7	118,4					
Totaal	66,7	88,5	79,0	68,00	0,00	30,00	216,00	500,00

3.3 Niet-duurzame schoolartikelen

Dit zijn schoolartikelen die meestal gedurende slechts één leerjaar (of minder) gebruikt kunnen worden op school en noodzakelijk zijn voor het volgen van de lessen. We bedoelen de volgende benodigdheden:

- Schrijfgerief en schrijfpapier
- Printkosten thuis
- Schoolagenda, toets- of huiswerkbladen
- Mappen
- Kaftpapier
- Grondstoffen nodig voor in de les (bv. hout, stof, kookingrediënten)
- ...

In het eerste semester zien we dat 70,4% van de ouders uitgaven hadden voor niet-duurzame schooluitrusting met een mediaanuitgave van 45,00 euro. 34,1% van de ouders had bijkomende kosten in het tweede semester met een mediaanuitgave van 37,55 euro.

In totaal vermeldde 66,1% van de ouders kosten voor niet-duurzame schooluitrusting. De mediaanprijs voor een volledig schooljaar bedraagt 48,00 euro. De helft van de ouders betaalden tussen 20,70 en 70,00 euro. In het eerste semester rapporteerden de meerderheid van de ouders kosten voor schrijfgerief (55,0%). In het eerste semester werden de hoogste uitgaven gerapporteerd voor grondstoffen en de laagste voor schrijfgerief. In het tweede semester kochten ouders vooral kantoomateriaal (schriften, mappen, schrijfpapier, ...; 26,3%) en grondstoffen (23,0%) aan.

Tabel 25. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan niet-duurzame schooluitrusting

	%	Aangekocht		Uitgaven				
		Aantallen Gewogen	Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Respons 1ste semester		131,1	125,0					
Gebruik 1ste semester	70,4	92,3	88,0	45,00	0,90	20,00	62,50	400,00
Schrijfgerief (pennen, potloden, ...)	55,0	71,8	66,0	20,00	0,90	12,00	25,00	80,00
Schrijfpapier, mappen, kaftpapier en toebehoren, printkosten thuis, tekenmateriaal, ...	48,1	63,5	59,0	25,00	0,70	15,00	35,00	100,00
Grondstoffen (Hout, stof, kookingrediënten, ...)	22,6	27,3	30,0	40,00	5,00	20,00	50,00	400,00
Respons 2de semester		41,6	38,1					
Gebruik 2de semester	34,1	14,2	13,0	37,55	5,00	30,00	50,00	180,00
Schrijfgerief (pennen, potloden, ...)	18,4	7,7	6,0	15,00	5,00	5,00	50,00	55,00
Schrijfpapier, mappen, kaftpapier en toebehoren, printkosten thuis, tekenmateriaal, ...	26,3	11,1	7,0	5,00	5,00	5,00	10,00	100,00
Grondstoffen (Hout, stof, kookingrediënten, ...)	23,0	9,7	8,0	40,00	10,00	20,00	40,00	85,00
Totale respons		144,9	142,2					
Totaal	66,1	95,8	94,0	48,00	0,90	20,70	70,00	400,00

3.4 Kledij

De rubriek kledij omvat schooluniformen en kleding die aangekocht wordt om bepaalde vakken te kunnen volgen (sportkledij, zwemkledij, werkkledij, beschermingskledij...). Bij de bespreking van de kosten voor kledij en duurzame schooluitrusting (zie sectie 3.1.5) bespreken we eerst het percentage gebruik, en de percentages aankoop en bruikleen voor de verschillende kostenrubrieken. Omdat zowel kledij als duurzame uitrusting meerdere schooljaren gebruikt kunnen worden, is het immers belangrijk om na te gaan in welk schooljaar de verschillende materialen aangekocht zijn, en hoeveel procent van de ouders gratis gebruik kan maken van de materialen. Dit onderscheid werd gemaakt in de eerste bevraging.

Bijna alle leerlingen maken gebruik van specifieke kledij op school in het eerste semester. Het gaat hier vooral over turn – zwemkledij, die ook bijna in alle gevallen zelf worden aangekocht. Van de gezinnen die sportkledij aankochten, heeft 44,8% dit schooljaar de aankoop gedaan en 53,3% vorig schooljaar. 50,8% maakt gebruik van werkkledij. Dit is in 16,9% van de gevallen gratis in bruikleen. 45,4% van de leerlingen gebruikt zwemkledij en dit werd door alle leerlingen zelf aangekocht. Tot slot zien we dat 32,4% van de leerlingen gebruikt maakt van beschermingskledij.

Slechts 14,5% van de leerlingen had bijkomende kosten in het tweede semester. De meerderheid van de kosten werden gemaakt voor beschermingskledij (11,3%) en turn- en sportkledij (3,4%). In totaal heeft 42,5% van de ouders uitgaven voor specifieke kledij dit schooljaar, of ze hebben de specifieke kledij gratis in bruikleen.

Tabel 26. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor specifieke kledij

	Gebruik 1 ^{ste} semester			Indien gebruik 1 ^{ste} semester			Gebruik 2 ^{de} semester		
	%	Aantallen		Aankoop dit schooljaar	Aankoop vorig schooljaar	Bruikleen	%	Aantallen	
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen	%	%	%	Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Respons per semester		131,9	130,1					44,8	48,3
Totaal per semester	89,9	118,6	117,0				14,5	6,5	7,0
Uniform	0,0	0,0	0,0	.	.	.	0,0	0,0	0,0
Uniformschort	0,4	0,5	3,0	50,0	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Werkkledij	50,8	68,7	63,0	42,3	40,8	16,9	1,4	0,6	2
Beschermingskledij	32,4	42,1	39,0	30,5	56,2	14,1	11,3	5,1	5
Turn-of sportkledij	86,2	120,0	115,0	44,8	53,3	2,0	3,4	1,5	2
Zwemkledij	45,4	56,4	62,0	60,8	39,2	0,0	.	.	.
							Uitgaven dit schooljaar of bruikleen		
							%	Aantallen	
							Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Totale respons								146,1	174,1
Totaal gebruik							42,5	62,1	74,0

In Tabel 27 bespreken we de uitgaven voor specifieke kledij. We tonen hier de uitgaven voor de aankopen in 2017-2018 en kledij die gratis in bruikleen is (en waar de kost dus 0,00 euro bedraagt). In het eerste semester bedraagt de mediaanuitgave 40,00 euro. 50% van de ouders heeft een kost tussen de 15,00 en 85,00 euro in het eerste semester. Voor 25% van de gezinnen bedraagt de kost voor turn- en sportkledij meer dan 55,00 euro. Beschermingskledij is de categorie met de hoogste mediaanuitgave namelijk 35,00 euro.

In het tweede semester is de mediaanuitgave van bijkomende uitgaven voor kledij 85,00 euro. Ook hier zien we, zoals bij de kosten voor het eerste semester een grote spreiding optreden. De helft van de ouders geeft in het tweede semester tussen de 75,00 en 250,00 euro uit aan kledij. De hoogste kost ligt hier bij beschermingskledij en turn- en sportkledij. De mediaanuitgave voor een volledig jaar bedraagt 45,00 euro.

Tabel 27. Uitgaven (euro) aan kledij

Uitgaven (aankoop dit schooljaar en bruikleen)					
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 1ste semester	40,00	0,00	15,00	85,00	315,00
Uniform
Uniformschort	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
Werkkledij	16,13	0,00	0,00	60,00	120,00
Beschermingskledij	35,00	0,00	0,00	95,00	95,00
Turn-of sportkledij	25,00	0,00	15,00	55,00	120,00
Zwemkledij	20,00	5,00	15,00	30,00	150,00
Bijkomende uitgaven 2de semester					
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 2de semester	85,00	30,00	75,00	250,00	600,00
Uniform
Uniformschort
Werkkledij	15,00	15,00	15,00	25,00	35,00
Beschermingskledij	85,00	15,00	45,00	250,00	250,00
Turn-of sportkledij	600,00	15,00	600,00	600,00	600,00
Zwemkledij
Uitgaven (aankoop dit schooljaar)					
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal schooljaar	45,00	0,00	20,00	90,00	600,00

Bijkomend halen we uit de directiebevraging dat geen enkele school gebruikt maakt van een uniform. 4,7% van de scholen maakt echter gebruik van een uniformschort. In dit geval geven alle scholen aan dat een uniformschort gratis via de school verkregen kan worden. In 76,2% van de scholen moeten leerlingen werkkledij verplicht via de school aankopen. Hierbij wordt een mediaanprijs van 50,00 euro gevraagd. In 56,3% van de scholen is ook de aankoop van beschermingskledij verplicht via de school met een mediaanprijs van 35,00 euro. Tot slot is het in 68,5% van de scholen verplicht turn- of sportkledij aan te kopen via de school met een mediaanprijs van 5,00 euro.

3.5 Duurzame schooluitrusting

Onder duurzame schooluitrusting verstaan we schoolartikelen die meestal meerdere leerjaren gebruikt worden, en eventueel met anderen (broer, zus, ouder, ...) gedeeld kunnen worden. Voorbeelden zijn een boekentas, een pennenzak, rekenmachine, of USB-stick. Vakspecifiek materiaal zoals muziekinstrumenten, software, of andere, rekenen we ook onder deze rubriek. Ook voor duurzame schooluitrusting is het mogelijk dat ouders de gebruikte materialen in een vorig schooljaar aangekocht hebben, of gratis in bruikleen hebben.

Alle gezinnen hebben dit jaar duurzaam schoolmateriaal gekocht of gratis in bruikleen gekregen. In het eerste semester gebruikt bijna alle leerlingen duurzame materialen. Een rugzak, turnzak, zwemzak en pennenzak zijn de meest gebruikte materialen. Deze materialen worden ook opvallend vaker of uitsluitend aangekocht, in vergelijking met andere duurzame materialen. 54,7% van de leerlingen maakt gebruik van vakspecifieke duurzame materialen. Opvallend zien we dat als leerlingen op school muziekinstrumenten gebruiken, dat dit in alle gevallen gratis in bruikleen is. Degenen die de vervolgebevraging invulden, rapporteerden ook allemaal opnieuw uitgaven voor duurzame schooluitrusting. 32,6% van de leerlingen kocht in het tweede semester een rugzak en 18,9% een brooddoos.

Tabel 28. Gebruik, aankoop en bruikleen (%) voor duurzame schooluitrusting

	Gebruik 1 ^{ste} semester			Indien gebruik 1 ^{ste} semester			Gebruik 2 ^{de} semester		
	%	Aantallen		Aankoop dit schooljaar	Aankoop vorig schooljaar	Bruikleen	%	Aantallen	
	Ongewogen	Gewogen	Ongewogen	%	%	%	Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Respons per semester		177,8	179,0					40,0	41,0
Gebruik per semester	98,9	175,8	177,0				100,0	40,0	41,0
Rugzak/boekentas	97,3	129,8	119,0	47,2	52,9	0,0	32,6	14,4	15,0
Turnzak, zwemzak (wave 1)	85,1	153,1	155,0	30,6	68,0	1,4	.	.	.
Pennenzak	74,0	97,6	86,0	43,4	54,0	2,7	8,0	3,4	5,0
Nietjesmachine, perforator (wave 1)	23,3	26,7	19,0	34,9	45,3	19,9	.	.	.
Rekenmachine	44,2	54,3	45,0	45,2	41,0	13,8	0,0	0,0	0,0
Passer, gradenboog, tekendriehoek, geodriehoek	35,8	40,5	31,0	51,1	39,2	9,7	1,2	0,5	1,0
Schaar	52,7	66,2	57,0	33,9	49,1	17,0	3,1	1,3	1,0
Brooddoos (wave 2)	18,9	7,8	8,0
USB stick	35,8	42,3	30,0	42,0	54,1	4,0	0,0	0,0	0,0
Muziekinstrumenten	14,6	15,7	17,0	0,0	0,0	100,0	2,5	1,1	1,0
Ander duurzaam materiaal	0,6	1,1	2,0	50,0	50,0	0,0	1,7	1,1	1,0
Vakspecifiek duurzaam materiaal	54,7	66,6	58,0	24,5	28,0	26,0	.	.	.
							Uitgaven dit schooljaar of bruikleen		
							%	Aantallen	
							Gewogen	Gewogen	Ongewogen
Totale respons								129,8	119,0
Totaal gebruik							100,0	129,8	119,0

In Tabel 29 bespreken we de uitgaven aan duurzaam schoolmateriaal. We tonen hier de uitgaven voor de aankopen in 2017-2018 en voor materiaal dat gratis in bruikleen is (en waar de kost dus 0 euro bedraagt). De mediaanuitgave in het eerste semester bedraagt 65,00 euro. De helft van de ouders gaf in het eerste semester tussen de 20,00 en 105,00 euro uit aan duurzaam materiaal. De duurste kostenposten zijn een rugzak of boekentas en andere duurzame materialen. De helft van de ouders betaalt voor een rugzak tussen de 40,00 en 100,00 euro. Bij de andere items bevindt de mediaanprijs zich tussen de 5,00 euro voor een schaar en 20,00 euro voor een passer, gradenboog, tekendriehoek en geodriehoek. In het tweede semester bedraagt de mediaan van bijkomende uitgaven voor duurzaam materiaal 30,00 euro. Eén ouder gaf aan een muziekinstrument te hebben aangekocht, met een prijs van 145,00 euro. We kunnen besluiten dat de grootste uitgaven voor duurzaam materiaal gebeuren in het eerste semester. Voor een volledig schooljaar bedraagt de mediaanuitgave 67,00 euro. Hierbij zien we dat 25% van de ouders meer dan 136,00 uitgeeft aan duurzaam materiaal.

Tabel 29. Uitgaven (euro) aan duurzame schooluitrusting

		Uitgaven (aankoop dit schooljaar en bruikleen)				
		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 1ste semester		65,00	5,00	20,00	105,00	260,00
	Rugzak/boekentas	70,00	15,00	40,00	100,00	210,00
	Turnzak, zwemzak	15,00	10,00	10,00	25,00	150,00
	Pennenzak	15,00	0,00	10,00	18,00	50,00
	Nietjesmachine, perforator	12,00	0,00	9,00	12,00	12,00
	Rekenmachine	20,00	0,00	16,00	30,00	39,00
	Passer, gradenboog, tekendriehoek, geodriehoek	20,00	0,00	7,50	20,00	90,00
	Schaar	5,00	0,00	1,00	5,00	12,00
	USB stick	12,50	0,00	12,50	15,00	19,00
	Muziekinstrumenten	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Ander duurzaam materiaal	90,00	90,00	90,00	90,00	90,00
	Vakspecifiek duurzaam materiaal	20,00	0,00	5,00	28,00	68,00
		Bijkomende uitgaven 2de semester				
		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal 2de semester		30,00	4,00	15,00	75,00	205,00
	Rugzak/boekentas	30,00	18,00	27,50	75,00	150,00
	Turnzak, zwemzak
	Pennenzak	17,50	15,00	15,00	30,00	30,00
	Rekenmachine
	Passer, gradenboog, tekendriehoek, geodriehoek
	Schaar	25,00	25,00	25,00	25,00	25,00
	Brooddoos	15,00	4,00	5,00	15,00	20,00
	USB stick
	Muziekinstrumenten	145,00	145,00	145,00	145,00	145,00
	Ander duurzaam materiaal	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00
		Uitgaven (aankoop dit schooljaar)				
		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totaal schooljaar		67,00	4,00	20,00	136,00	325,00

3.6 ICT-kosten

In 65,4% van de scholen wordt een pc, laptop of tablet als individueel werkmiddel gebruikt (niet te verwarren met het gebruik van computers in een pc-lokaal). 90,6% van de scholen rekent hiervoor geen kosten aan. 9,4% van de scholen doet dit wel onder vorm van de aankoop van een pc, laptop of tablet. Dit heeft betrekking op twee scholen waar de aankoopprijs respectievelijk 585,00 en 635,00 euro bedraagt. In de ouderbevraging geeft 11,8% van de ouders aan dat de school ICT-kosten aanrekent onder vorm van huur of aankoop. Voor de helft van de ouder bedroeg dit bedrag tussen de 18,00 en 30,00 euro.

We maken een onderscheid tussen de kosten die door de school werden aangerekend voor PC, laptop, tablet of internetverbinding (bv. indien de school verplicht een bepaalde tablet of laptop aan te kopen om tijdens de lessen te gebruiken) en de kosten verbonden aan het gebruik van deze artikelen thuis voor schooldoeleinden. De uitgaven voor dit thuisgebruik hebben we niet gevraagd, maar we wijzen hier zelf een forfait toe. Voor de toewijzing van een forfaitaire kost voor laptops, tablets, internetaansluiting en printers hanteren we een berekening op basis van een redelijke kostprijs voor een nieuw artikel, en van een redelijke afschrijftermijn. Dit bedrag wordt enkel toegepast bij de ouders die aangeven dat hun zoon of dochter er gebruik van maakt voor de studies. We gaan hier uit van een gedeeld gebruik door de leerling zelf in het geval van laptop en tablet (privégebruik en schoolgebruik elk 50%). Indien de ouder aangeeft dat ze het artikel enkel in huis gehaald hebben omdat het noodzakelijk was voor de studies, rekenen we de kost voor 100% aan de studiekost (in tegenstelling tot het gedeeld privégebruik in andere gevallen). In het geval van de kosten voor internetverbinding en een printer, delen we het gebruik door het aantal inwonende gezinsleden. We gaan er dus wel van uit dat een laptop of tablet énkél door de leerling in kwestie wordt gebruikt. Als de ICT kosten aangerekend door de school hoger liggen dan 300,00 euro, rekenen we laptop/pc en tablet niet aan.

- PC/laptop
 - o 750 euro nieuwe aankoop, gaat gemiddeld 4 jaar mee => 187,5 per jaar, maar gedeeld gebruik 50 % => 93,75 euro per jaar
- Internetverbinding: 30 euro per maand, omgerekend 300 euro per schooljaar
 - o gedeeld gebruik 50%
 - o Gedeeld door het aantal inwonende gezinsleden. Bijvoorbeeld, in geval van een gezin met 2 volwassenen en 2 kinderen komt de kost neer op 2,5 euro per maand of 37,5 euro per schooljaar.
- Tablet
 - o 300 euro nieuwe aankoop, gaat gemiddeld 3 jaar mee. Gedeeld gebruik 50% => 50 euro per schooljaar
- Printer: nieuwe aankoop
 - o 70 euro nieuwe aankoop, gaat gemiddeld 5 jaar mee, => 14 euro per jaar. gedeeld door aantal inwonende gezinsleden.

Bijna alle leerlingen gebruiken thuis een laptop of PC, internet en een printer voor schoolgebruik. 21,4% van deze leerlingen zou een laptop of PC niet hebben als het niet nodig was voor de studies. 17,4% van de leerlingen heeft thuis een tablet die ze voor school gebruiken, hiervan zegt 4,3% dat dit niet in huis zou zijn als het niet voor school nodig was. Meer dan twee op de tien gezinnen heeft

minstens één ICT artikel in huis dat ze niet zouden hebben indien het niet noodzakelijk was voor school. De mediaanuitgave voor ICT bedraagt 143,75 euro, met de grootste kost voor laptop of pc, met een maximumuitgave van 187,50 euro.

Tabel 30. Gebruik (%) en uitgaven (euro) voor ICT-artikelen

	Heeft dit thuis en gebruikt dit voor de studies			Zou dit niet hebben als het niet nodig was voor de studies			Uitgaven				
	%	Aantallen		%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Laptop/PC	57,4	76,8	66,0	21,4	28,6	22,0	93,75	93,75	93,75	187,50	187,50
Tablet	17,4	23,2	19,0	4,3	5,8	4,0	50,00	50,00	50,00	100,00	100,00
Internet	59,6	79,8	72,0	1,9	2,6	3,0	31,25	20,83	31,25	41,67	125,00
Printer	52,5	70,3	55,0	4,6	6,2	4,0	3,50	2,33	3,50	4,67	14,00
ICT-kosten via de school	11,8	16,9	14,0	-	-	-	24,00	0,00	18,00	30,00	650,00
Totale respons		133,8	122,3		133,6	109,2					
Totaal	65,4	87,5	80,0	23,8	31,8	26,0	143,75	2,33	125,00	229,17	887,50

3.7 Vervoerskosten

Voor vervoer kunnen ouders gebruik maken van gesubsidieerd vervoer en ongesubsidieerd vervoer. Bij gesubsidieerd vervoer is de kost voor het gebruik van het openbaar vervoer, de schoolbus of verplaatsing met de fiets en/of te voet gratis. Ouders, die in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer en zich naar de school verplaatsen met de auto krijgen hiervoor vergoeding ter waarde van 75% van een treintrajectkaart 2de klasse van de Belgische spoorwegen¹³.

Voor de berekening van de vervoerskosten berekenen we de kosten voor leerlingen die met de auto gebracht worden aan een prijs van 0,357 euro per kilometer. Dit is een forfaitair bedrag dat de RSZ hanteert voor de onkostenvergoeding van werknemers¹⁴. Het bedrag houdt rekening met aankoop, verzekering, brandstof, en onderhoudskosten. Indien er meerdere kinderen meerijden, wordt dit bedrag gedeeld door het aantal kinderen in de auto.

- Voor leerlingen die op internaat zitten gaan we uit van 2 ritten per week (zondag/maandag en vrijdag), en dus 74 ritten per jaar.
- Voor de andere leerlingen rekenen we met 2 ritten per dag, en dus 352 ritten per jaar.
- Voor leerlingen die in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer en naar school worden gebracht met de auto, hanteren we de tarieven van de treintrajectkaarten in 2de klasse van de Belgische spoorwegen. De afstand tussen de woning en de school dient als referentiepunt om de tegemoetkoming van 75% te bepalen.

De fiets wordt in de berekening van de kosten voor woon-schoolvervoer beschouwd als een kosteloos vervoersmiddel. We rapporteren echter ook de uitgaven voor de aankoop en onderhoud van de fiets als een aparte uitgavenpost van vervoer. Voor de vervoersaccessoires berekenen we afgeschreven prijzen.

69,7% van de leerlingen maakt gebruik van het gesubsidieerde leerlingen vervoer. Hierbij zien we het merendeel van de leerlingen gebruik maakt van gratis leerlingenvervoer met de schoolbus. 5,2% van deze ouders maakt gebruik van de auto en krijgt hiervoor een tegemoetkoming. De mediaanafstand die de ouders met de auto afleggen is 15 km. Desondanks de tegemoetkoming bedraagt de mediaanuitgave voor ouders die hun kinderen met de auto verplaatsen naar school 1781,46 euro. Hierbij zien we dat de helft van de ouders een bedrag betaalt tussen de 170,26 en 1781,46 euro.

¹³ <https://www.vlaanderen.be/leerlingenvervoer-in-het-buitengewoon-onderwijs>

¹⁴ <https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/nl/latest/instructions/salary/particularcases/expensesreimbursement.html>

Tabel 31. Gebruik (%) en uitgaven (euro) gesubsidieerd leerlingenvervoer

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Te voet en/of met de fiets	0,7	0,7	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Auto	3,0	2,9	4,0	1781,46	25,25	170,26	1781,46	4091,83
Openbaar vervoer	5,2	5,1	5,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Schoolbus	68,6	66,8	65,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Openbaar vervoer + auto	0,7	0,7	1,0	91,00	91,00	91,00	91,00	91,00
Schoolbus + auto	13,8	13,5	8,0	490,91	0,00	25,25	1781,46	4091,83
Schoolbus + openbaar vervoer	1,6	1,5	2,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Schoolbus + te voet/ met de fiets	0,3	1,5	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Openbaar vervoer + te voet/ met de fiets	1,5	1,4	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Openbaar vervoer + schoolbus + auto	4,0	3,9	1,0	3174,09	3174,09	3174,09	3174,09	3174,09
Alle vervoersmiddelen	0,7	0,7	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totale respons	100,0	97,4	90,0	0,00	0,00	0,00	0,00	4091,83

30,4% van de ouders maken geen gebruik van gesubsidieerd leerlingen vervoer en hierbij bedraagt de mediaanafstand tussen de woning en de school 32 km. De helft van de leerlingen woont tussen de 15 en 40 km van de school. De auto en het openbaar vervoer zijn de meest gebruikte vervoerswijzen. Slechts 3,9% van de leerlingen geeft aan met de fiets of te voet te gaan. 10,7% maakt daarenboven gebruik van de schoolbus. Hierbij geeft 79,2% van de directies aan een schoolbus te hebben voor het dagelijks vervoer van leerlingen van en naar school. In deze scholen rijden tussen de 9% en 97% van de leerlingen mee.

Tabel 32. Gebruik (%) en afstand (km) van het ongesubsidieerde woon-schoolvervoer

	%	Gebruik		Afstand (km)				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Gewogen	Gewogen	Ongewogen						
Te voet en/of fiets	4,0	1,4	3,0	15,00	1,80	15,00	15,00	20,00
Auto	50,3	18,1	16,0	17,00	8,00	14,00	40,00	70,00
Openbaar vervoer	16,5	5,9	4,0	32,00	30,00	32,00	40,00	50,00
Schoolbus	10,7	3,9	1,0	35,00	35,00	35,00	35,00	35,00
Andere combinaties	18,7	13,1	14,0	49,00	20,00	30,50	65,00	78,00
Totale respons	100,0	42,4	38,0	32,00	14,00	15,00	40,00	78,00

De mediaanuitgave voor ongesubsidieerd woon-schoolvervoer bedraagt 600,00 euro. In de kosten is een grote spreiding vast te stellen tussen leerlingen die gebruik maken van de fiets of te voet gaan (0,00 euro) en leerlingen die een combinatie hanteren van verschillende vervoersmiddelen (1250,00 euro). Voor 25% van de leerlingen liggen de vervoerskosten voor een volledig schooljaar hoger dan 1250,00 euro. Opvallend zien we een hoge mediaankost optreden bij leerlingen die alleen gebruik maken van de schoolbus. Dit werd enkel aangegeven door één ouder.

Tabel 33. Uitgaven (euro) aan het ongesubsidieerde woon-schoolvervoer voor een schooljaar

	Uitgaven				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Te voet en/of fiets	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Auto	566,66	368,85	449,11	1884,96	4146,91
Openbaar vervoer	350,00	350,00	350,00	350,00	880,00
Schoolbus	600,00	600,00	600,00	600,00	600,00
Andere combinaties	1250,00	376,99	930,23	1600,00	1620,00
Totaal	600,00	0,00	369,85	1250,00	4146,91

Tabel 34 bekijkt de kosten naar graad van verstedelijking. In landelijke scholen wordt vaker gebruik gemaakt van het gesubsidieerd leerlingenvervoer. 85,3% van de ouders in een landelijke omgeving maakt hiervan gebruik ten opzichte van 60,6% van de ouders in een stedelijke omgeving. Anderzijds zien we dat de 15% ouders in een landelijke omgeving, die geen beroep doen op het gesubsidieerd leerlingenvervoer, een hoge mediaanuitgave hebben van 1005 euro, waar dit in een stedelijke omgeving beperkt blijft tot 567 euro.

Tabel 34. Gebruik (%) en uitgaven (euro, voor gezinnen met uitgaven) aan kostenrubrieken met studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs naar graad van verstedelijking

	Stedelijk		Landelijk	
	%	Mediaan	%	Mediaan
Forfaitair bedrag	33,7	214,50	19,8	45,00
Schoolboeken en drukwerk	64,0	73,52	72,9	35,00
Niet-duurzame schooluitrusting	67,3	50,00	63,8	41,00
Kledij	41,7	52,50	43,9	35,00
Duurzame schooluitrusting	100,0	70,00	100,0	57,00
ICT	76,5	178,50	45,8	140,08
Gesubsidieerd vervoer	60,6	0,00	85,3	0,00
Ongesubsidieerd vervoer	39,4	566,67	14,7	1005,31
Vervoersmaterialen	4,1	32,92	1,8	21,25
Schoolactiviteiten	29,2	26,00	38,1	20,00
Reftergeld	0,6	85,00	2,7	42,50
Buitenschoolse kosten	13,9	55,00	13,0	80,00
Steunactiviteiten	57,3	36,00	52,2	50,00
Andere uitgaven	61,2	14,00	60,2	12,25
Functiebeperking	47,2	75,00	26,1	1185,00
Stage	35,0	100,00	2,8	225,00
Totaal zonder vervoer zonder functiebeperking	100,0	365,00	100,0	224,50
Totaal met vervoer zonder functiebeperking	100,0	410,00	100,0	278,58

Tot slot hadden 3,2% van gezinnen extra aankopen om het woon-schoolvervoer mogelijk te maken. De mediaanuitgave hiervoor bedraagt 32,92 euro. Dit omvat de aankoop van fiets en –toebehoren, onderhouds- en reparatiekosten, veiligheidskledij (bv. fluohesjes, fietshelm,...) en eventueel andere kosten. De kost voor de aankoop rekenen we af op 4 jaar gebruik voor fiets, motorfiets en fietsslot, en op 3 jaar voor een fietshelm, aan een veronderstelling van 50% privégebruik. Onderhoud en andere kosten rekenen we aan de volledig opgegeven prijs aan. 1,9% ouders kochten een slot. 2,6% van de ouders kocht een fiets met een mediaanprijs van 18,75 euro (afgeschreven prijs). 1,1% van de ouders had nood aan onderhoud en reparaties. Hierbij bedroeg de mediaanuitgave 20,00 euro.

Tabel 35. Gebruik (%) en uitgaven (euro) dit schooljaar aan extra aankopen voor woon-schoolvervoer

	Aangekocht			Uitgaven				
	% Gewogen	Gewogen	Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Fiets	2,6	3,4	4,0	18,75	9,38	9,38	21,88	37,50
Fietshelm	1,1	1,4	1,0	1,67	1,67	1,67	1,67	1,67
Slot	1,9	2,5	3,0	1,88	1,88	1,88	2,50	2,50
Motorfiets	0,0	0,0	0,0
Onderhoud	1,1	1,4	1,0	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
Andere	0,6	0,8	1,0	150,00	150,00	150,00	150,00	150,00
Totale respons		131,3	156,3					
Totaal	3,2	4,2	5,0	32,92	21,25	21,88	32,92	150,00

3.8 Schoolactiviteiten

Onder de noemer van schoolactiviteiten bespreken we achtereenvolgens het gebruik en uitgaven aan sportactiviteiten en uitstappen tijdens de schooluren. De sportactiviteiten tijdens de schooluren werden enkel in de eerste bevraging opgenomen. 22,5% van de ouders heeft uitgaven voor sportactiviteiten die tijdens de schooluren worden georganiseerd. Hierbij bedraagt de mediaanuitgave 20,00 euro. Hierbij betaalt de helft van de ouders een bedrag tussen de 10,00 en 60,00 euro.

Voor de uitstappen tijdens de schooluren maken we een onderscheid tussen ééndaagse schoolactiviteiten en meerdaagse uitstappen. Voorbeelden van ééndaagse schoolactiviteiten zijn culturele uitstappen (museum, theater, ...), allerlei studie-uitstappen zoals een stadsbezoek, bezinningsdagen, vakbeurzen, alsook sportlessen naast de gewone turnles (zwemmen, schaatsen, ...) of een sportdag. Voor meerdaagse uitstappen nemen we alleen de schoolreizen in rekening die geheel of gedeeltelijk tijdens de schooluren plaatsvinden. De kosten voor uitstappen werden bij de ouders enkel in de vervolgbefragung bevraagd.

64,5% van de ouders had uitgaven voor ééndaagse uitstappen tijdens de schooluren. De mediaanuitgave hiervoor is 25,00 euro per schooljaar, met een minimum van 0,00 euro en een maximum van 135,00 euro. 57,2% van de ouders gaf zakgeld met een mediaankostprijs van 10,00 euro. Opvallend zien we dat er voornamelijk werd deelgenomen aan sportdagen (54,5%) en culturele activiteiten (42,8%). Geen enkele ouder had uitgaven voor meerdaagse uitstappen. In totaal namen 63,6% van de ouders dit schooljaar deel aan een schoolactiviteit (sportactiviteit en/of ééndaagse uitstappen). De mediaanprijs bedroeg hier 25,00 euro, waarbij de helft van de ouders een prijs betaalt tussen de 10,00 en 50,00 euro.

Tabel 36. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan uitstappen voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Respons sport		180,0	200					
Sport	22,5	40,5	45,0	20,00	0,00	10,00	60,00	265,00
Respons ééndaagse uitstappen		40,6	45,0					
Gebruik ééndaagse uitstappen	64,5	26,2	29,0	25,00	0,00	7,50	37,75	135,00
Culturele activiteiten	42,8	17,4	18,0	20,00	0,00	10,00	27,75	75,00
Sportdag	54,5	22,2	23,0	10,00	0,00	4,00	10,00	25,00
Themadagen	24,3	9,9	9,0	2,75	0,00	2,50	5,00	130,00
Andere	3,2	1,3	3,0	12,00	12,00	12,00	12,50	30,00
Zakgeld ééndaagse uitstappen	56,0	14,7	15,0	10,00	0,00	0,00	20,00	45,00
Respons meerdaagse uitstappen		.	.					
Gebruik meerdaagse uitstappen	0,0	0,0	0,0
Zakgeld meerdaagse uitstappen
Totale respons		96,4	108,5					
Totaal	63,6	61,3	69,0	25,00	0,00	10,00	50,00	265,00

In de directievragenlijst kunnen we meer informatie verkrijgen over de organisatie van ééndaagse en meerdaagse uitstappen door scholen. 71,8% van de scholen geeft aan zwemmen te organiseren en dit gemiddeld 19,5 keer per jaar (over de verschillende onderwijstypes heen) met een mediaankost van 2,00 euro per keer. Van de scholen die deelnamen aan de directievragenlijst gaf 95,3% aan ééndaagse schooluitstappen te organiseren en dit gemiddeld 13,6 keer per jaar (over de verschillende onderwijstypes heen) met een mediaankost van 25,00 euro per keer. 94,0% gaf aan meerdaagse uitstappen te organiseren en dit gemiddeld 3,2 keer per jaar (over de verschillende onderwijstypes heen) met een mediaankost van 175,00 euro per keer.

3.9 Eten en drinken

32,8% van de bevroegde ouders maken kosten voor eten en drinken op school. De mediaankost bedraagt 144,50 euro per schooljaar, waarbij de helft van de ouders een bedrag betaalt tussen de 42,50 en 595,00 euro. Opmerkelijk zien we een hoge mediaanprijs bij leerlingen die gebruik maken van half-internaat, namelijk 835,38 euro voor een volledig schooljaar. Deze prijs werd echter opgegeven door één ouder.

Tabel 37. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan eten en drinken voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Warme maaltijd	25,0	25,0	28,0	144,50	17,00	61,63	382,50	850,00
Broodmaaltijd	4,0	4,0	4,0	42,50	17,00	25,50	112,20	112,20
Fruit, koek, snoep	10,3	9,7	8,0	42,50	0,00	35,28	59,50	850,00
Halfintermaat	4,6	8,2	4,0	835,38	835,38	835,38	835,38	835,38
Andere	1,2	2,2	2,0	7,65	6,80	6,80	8,50	8,50
Totale respons		103,0	109,8					
Totaal	32,8	33,8	36,0	144,50	6,80	42,50	595,00	1260,38

3.10 Reftergeld

Uit de directiebevraging komt naar voren dat voor 22,1% van de scholen het middagverblijf voor de kinderen niet gratis is. Zij geven aan dat de mediaanprijs voor reftergeld 1,40 euro is per middagverblijf. Uit de ouderbevraging komt echter naar voren dat slechts 1,4% van de ouders reftergeld betaald. De mediaanprijs voor een volledig schooljaar bedraagt 42,50, waarbij de maximumkost op 85,00 euro ligt.

Tabel 38. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan reftergeld voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Totale respons		85,7	142,9					
Totaal	1,4	1,2	2,0	42,50	42,50	42,50	85,00	85,00

3.11 Buitenschoolse kosten

Dit zijn de kosten die wel verbonden zijn aan de school maar die facultatief zijn. Het gaat hier om kosten verbonden aan studie en opvang buiten de schooluren, aan buitenschoolse hulp (bijles, dactylo, logopedie). Ook kosten verbonden aan school gebonden evenementen buiten de schooluren worden hier opgenomen, bv. deelname aan een wiskunde-olympiade of andere scholenkampioenschappen.

In de eerste bevraging geeft 9,4% van de ouders aan dat hun kind deelneemt aan buitenschoolse activiteiten. De populairste activiteiten waren andere vormen van sport, schoolactiviteiten en muziek. De mediaankost voor een volledig schooljaar is 80,00 euro. De activiteiten waren voor geen enkele leerling gratis.

In de vervolgbepvraging geeft 27,1% van de ouders aan dat hun kind deelneemt aan buitenschoolse activiteiten. Het merendeel van de ouders dat gebruik maakt van buitenschoolse activiteiten, neemt deel aan logopedie (13,3%) en/ of rijbewijs op school (12,5%). De mediaan kost voor logopedie bedraagt 500,00 euro per jaar en voor rijbewijs op school 50,00 euro per jaar. 7,1% van de leerlingen nam verder deel aan een wedstrijd of competitie. De mediaanprijs bedraagt 75,00 euro.

In totaal heeft 27,3% van de ouders uitgaven voor buitenschoolse activiteiten. De helft van de ouders betaalde tussen de 15,00 en 100,00 euro voor een volledig schooljaar.

Tabel 39. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan buitenschoolse kosten

	Gebruik		Uitgaven					
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max	
Respons buitenschoolse activiteiten georganiseerd door de school		134,0	117,0					
Gebruik buitenschoolse activiteiten georganiseerd door de school	9,4	12,6	11,0	80,00	15,00	20,00	90,00	250,00
Respons buitenschoolse activiteiten buiten de school		32,8	33,2					
Gebruik buitenschoolse activiteiten buiten de school	27,1	8,9	9,0	55,00	0,00	40,00	500,00	1500,00
Bijscholing	1,5	0,5	1,0	200,00	200,00	200,00	200,00	200,00
Logopedie	13,3	4,5	4,0	500,00	0,00	500,00	1500,00	1500,00
Dactylo	0,0	0,0	0,0
Rijbewijs op school	12,5	4,1	5,0	50,00	25,00	25,00	55,00	55,00
Respons deelname aan wedstrijden tussen scholen		38,0	42,3					
Gebruik deelname aan wedstrijden tussen scholen	7,1	2,7	3,0	75,00	6,00	6,00	75,00	75,00
Totale respons		72,2	73,3					
Totaal	27,3	19,7	20,0	80,00	15,00	50,00	100,00	1500,00

3.12 Internaatkosten

25,2% van de ouders gaf aan dat hun kind gebruik maakt van het internaat (gewogen aantal = 33,6; ongewogen aantal = 28). Hiervan geven bijna alle ouders (91,8%) aan dat er kosten verbonden zijn aan het gebruik van het internaat. De mediaanprijs hierbij is 2014,30 euro voor een volledig schooljaar. 46,3% van de ouders geeft aan kosten te hebben voor sport- en ontspanningsactiviteiten, met een mediaanprijs van 120,00 euro voor een volledig schooljaar. 19,1% van de ouders geeft aan kostgeld te betalen, met een mediaanprijs van 2100,00 euro per jaar. Hierbij geeft 50% van de ouders tussen de 960,96 en 3000,00 euro uit aan kostgeld. Tot slot gaf geen enkele ouder aan dit jaar provisiegeld te hebben betaald bij de inschrijving of een extra provisiebijdrage te hebben gestort.

Tabel 40. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan internaat voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Gewogen	Gewogen	Ongewogen						
Kostgeld	80,9	24,9	18,0	2100,00	78,00	960,96	3000,00	7000,00
Sport- en ontspanningsactiviteiten	56,4	17,2	15,0	120,00	25,00	90,00	300,00	300,00
Andere	3,5	1,2	2,0	960,96	100,00	100,00	960,96	960,96
Provisie voor internaat bij inschrijving dit jaar
Extra provisie dit jaar
Totale respons		30,7	25,1					
Totaal Internaatkosten	91,8	28,2	23,0	2014,30	25,00	720,00	3135,40	7000,00

3.13 Steunactiviteiten

Steunactiviteiten zijn activiteiten die door de school (of oudercomité of leerlingenraad) georganiseerd worden en waaraan deelname en/of bijdrage niet verplicht is. Enkele voorbeelden zijn steunacties voor het goede doel, tombola's of eetfestijnen. In 53,7% van de scholen worden financiële steunacties voor het goede doel georganiseerd. 89,3% van de scholen geeft aan dat er ook steunacties voor de school georganiseerd worden.

In de eerste bevraging heeft 53,6% van de ouders uitgaven gemaakt voor steunactiviteiten. De mediaankost bedraagt 40,00 euro. De helft van de ouders gaf tussen de 15,00 en 72,00 euro uit aan steunactiviteiten. In de vervolgbevraging gaf 40,1% van de ouders aan bijkomende uitgaven te hebben voor steunactiviteiten. Hierbij bedroeg de mediaanuitgave 20,00 euro. In totaal gaven

55,6% van de ouders aan kosten te hebben voor steunactiviteiten. De mediaankost bedraagt hierbij 40,00 euro, waarbij de helft van de ouders een bedrag betaalt tussen de 15,00 en 72,00 euro.

Tabel 41. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan steunactiviteiten voor een schooljaar

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
		Gewogen	Ongewogen					
Steunactiviteiten 1ste semester	53,6	71,4	64,0	40,00	1,50	15,00	72,00	285,00
Steunactiviteiten 2de semester	40,1	18,0	16,0	20,00	10,00	15,00	50,00	180,00
Totale respons		149,1	138,4					
Totaal	55,6	82,9	77,0	40,00	1,50	15,00	72,00	285,00

3.14 Andere uitgaven

Andere uitgaven betreffen de kosten die verbonden zijn aan bepaalde diensten van de school: de huur van een locker, klasfoto's, reftergeld/middagopvang, of specifieke projectdagen.

60,2% van de ouders heeft in het eerste semester nog andere schooluitgaven gehad dan degenen die reeds besproken werden. De mediaankost bedraagt 14,00 euro waarbij de uitgaven voor de helft van de ouders tussen de 9,00 en 20,00 euro liggen. 31,6% van de ouders geeft aan kosten te hebben voor school- of klasfoto's. 24,7% en 20,9% van de ouders geeft aan kosten te hebben voor respectievelijk de waarborg en de huur van een leerlingenkastje.

In de vervolgbepvraging gaf 39,8% van de ouders aan extra andere uitgaven te hebben in het tweede semester. De mediaanuitgave bedraagt hier 12,25 euro, waarbij de helft van de ouders tussen de 5,00 en 53,25 euro betaalt. De grootste kostenposten hebben hier weer betrekking op school- of klasfoto's en de waarborg en huur van een leerlingenkastje. Ook hier zien we de hoogste mediaanprijs optreden bij de bijdrage voor het oudercomité.

In totaal hebben 54,3% van de ouders andere onderwijsuitgaven gemaakt dan degene die eerder besproken werden. De mediaanuitgave is 14,00 euro, en de helft van de ouders betaalt tussen de 9,00 en 20,00 euro.

Tabel 42. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan andere kostenrubrieken voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen	Ongewogen	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Respons 1ste semester		83,9	71,4					
Gebruik 1ste semester	60,2	50,5	43,0	14,00	0,00	9,00	20,00	65,00
Schoolfoto's of klasfoto's	31,6	36,2	37,0	10,00	0,80	2,50	15,00	30,00
Attesten of certificaten	2,8	3,2	3,0	0,00	0,00	0,00	35,00	35,00
Schoolkrant	2,3	2,6	3,0	15,00	6,00	15,00	15,00	15,00
Waarborg leerlingenkastje	24,7	28,5	21,0	7,00	3,00	5,00	20,00	25,00
Huur leerlingenkastje	20,9	24,6	13,0	7,00	5,00	7,00	7,00	15,00
Leerlingenpasje	4,6	5,2	2,0	10,00	10,00	10,00	10,00	10,00
Waarborg oplaadkaart	0,0	0,0	0,0
Huur van oplaadkaart	1,0	1,1	1,1	25,00	25,00	25,00	25,00	25,00
Lidgeld vriendenkring	1,9	2,2	2,0	20,00	20,00	20,00	20,00	20,00
Bijdrage oudercomité	2,2	2,5	2,0	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00
Gebruik fietsenstalling	0,9	1,0	1,0
Mediatheek/bibliotheek	0,0	0,0	0,0
Rapport	4,1	4,7	5,0	2,00	0,00	2,00	10,00	10,00
Internet (in de klas)	0,2	0,2	1,0	6,00	6,00	6,00	6,00	6,00
Avondstudie op school	3,9	4,4	2,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Leerlingenplatform	3,5	3,9	1,0
Andere	0,7	0,5	2,0	0,29	0,29	0,29	0,29	0,29
Respons 2de semester		38,8	35,3					
Gebruik 2de semester	42,5	16,5	15,0	12,25	0,20	5,00	53,25	60,00
Schoolfoto's of klasfoto's	12,5	5,1	6,0	6,50	0,20	6,50	15,00	15,00
Attesten of certificaten	5,8	2,2	2,0	5,00	5,00	5,00	34,00	34,00
Schoolkrant	0,0	0,0	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Waarborg leerlingenkastje	13,0	5,2	6,0	7,50	0,00	0,00	10,00	10,00
Huur leerlingenkastje	14,0	5,5	4,0	5,00	0,00	0,00	5,00	15,00
Leerlingenpasje	3,2	1,3	1,0	0,00	0,00	0,00	10,00	10,00
Bijdrage oudercomité	10,0	4,0	3,0	50,00	15,00	50,00	50,00	50,00
Mediatheek/bibliotheek	0,0	0,0	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Rapport	0,0	0,0	0,0
Internet (in de klas)	5,4	2,2	2,0	0,00	0,00	0,00	5,75	5,75
Avondstudie op school	0,0	0,0	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Leerlingenplatform	0,0	0,0	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Verzekeringen	3,2	1,3	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	1,7	1,1	1,0	15,00	15,00	15,00	15,00	15,00
Totale respons		114,1	103,1					
Totaal	54,3	62,0	56,0	14,00	0,00	9,00	20,00	108,25

3.15 Uitgaven ten gevolge van een functiebeperking

Alle ouders antwoorden dat hun kind een functiebeperking heeft. 40,1% van deze ouders hebben uitgaven voor een functiebeperking van hun kind. De mediaanuitgave voor een schooljaar is 200,00 euro, de helft geeft tussen de 0,00 en 1000,00 euro uit. We zien dat voor een groot aandeel van deze ouders de kost gelijk is aan 0,00 euro, daar verschillende ondersteuningsvormen gratis worden aangeboden of terugbetaald worden.

6,7% van de ouders met een kind met een functiebeperking maakt gebruik van dagdagelijkse ondersteuning. Hiervan maakt 3,0% gebruik van een persoonlijke assistent, waarbij de mediaanuitgave op 1180,00 euro ligt. Eén ouder betaalt hier jaarlijks een bedrag van 20 000 euro voor. Voor de andere vormen van dagdagelijkse ondersteuning betalen ouders geen kosten. 12,5% van de ouders met een kind met een functiebeperking doet beroep op gespecialiseerde ondersteuning. De mediaanuitgave bedraagt 500,00 euro. Hierbij zien we dat 10,2% van de kinderen gebruik maakt van therapie tijdens en 5,2% therapie buiten de schooluren. De mediaanuitgave voor een revalidatiecentrum is zeer hoog, namelijk 9208,00 euro voor een volledig schooljaar. Tot slot betaalt nog 2,9% van de ouders een meerkost wanneer hun kind deelneemt aan schoolactiviteiten. De mediaanprijs bedraagt hierbij 5,00 euro. 19,5% van de ouders betaalt nog kosten voor extra leermiddelen, met een mediaanprijs van 315,00 euro.

Tabel 43. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan onderwijsuitgaven ten gevolge van een functiebeperking voor een schooljaar

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Respons ondersteuning		146,2	122,3					
Gebruik ondersteuning	36,8	53,8	45,0	200,00	0,00	0,00	1000,00	20200,00
Totaal dagdagelijkse ondersteuning	6,7	12,8	12,0	0,00	0,00	0,00	1080,00	20000,00
Stagiairs/vrijwilligers in de school	3,5	6,7	6,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Stagiairs/vrijwilligers in buitenschoolse omgeving	2,8	5,3	3,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Persoonlijke assistent	3,0	5,7	6,0	1180,00	0,00	0,00	3750,00	20000,00
Andere	0,7	1,3	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Totaal gespecialiseerde ondersteuning	12,5	23,8	24,0	500,00	0,00	0,00	1000,00	9208,90
Therapie (logopedie, kinesithherapie) tijdens de schooluren	10,2	19,6	17,0	0,00	0,00	0,00	0,00	1000,00
Therapie (logopedie, kinesithherapie) buiten de schooluren	5,2	9,9	9,0	1000,00	150,00	240,00	1000,00	2000,00
Verzorgende en medische ondersteuning	1,4	2,6	3,0	0,00	0,00	0,00	1000,00	1000,00
Revalidatiecentrum	0,8	1,6	2,0	9208,90	1000,00	1000,00	9208,90	9208,90
Tolkuren	0,3	0,5	1,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Andere	0,7	1,3	3,0	1328,00	900,00	1328,00	1328,00	1328,00
Meerkost deelname schoolactiviteiten (wave 1)	2,9	1,1	1,0	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00
Respons extra leermiddelen		105,6	97,4					
Gebruik extra leermiddelen	19,5	20,6	19,0	315,00	75,00	75,00	555,00	555,00
Totale respons		146,4	129,7					
Totaal	40,1	58,7	52,0	200,00	0,00	0,00	1000,00	20200,00

3.16 Uitgaven voor stage

In totaal hadden 6 ouders van leerlingen kosten voor een stage, met een mediaanuitgave van 100,00 euro. In het tweede semester geven 2 ouders van leerlingen aan dat er kosten verbonden zijn aan de stage met een mediaanuitgave van 380,00 euro. In alle gevallen waren deze kosten toe te schrijven aan vervoerskosten.

Tabel 44. Gebruik (%) en uitgaven (euro) aan stage voor een schooljaar

	Gebruik			Uitgaven				
	% Gewogen	Aantallen Gewogen Ongewogen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Stagekost 1ste semester	23,3	5,2	4,0	100,00	50,00	100,00	100,00	225,00
Stagekost 2de semester	13,2	1,0	2,0	380,00	20,00	20,00	740,00	740,00
Totale respons		26,2	25,8					
Totaal	23,3	6,1	6,0	100,00	20,00	50,00	100,00	740,00

3.17 Uitgave voor eindwerk of geïntegreerde eindproef

Tot slot bespreken we de uitgaven voor een eindwerk of geïntegreerde eindproef. Deze uitgaven werden slechts door drie ouders opgegeven (een ongewogen aantal). Verder werd gevraagd aan de ouders of zij producten aankochten die hun kinderen op school hadden gemaakt. In totaal betaalden de drie ouders respectievelijke 5,00, 85,00 en 475,00 euro.

3.18 Overzicht van de kosten

3.18.1 Overzicht van kosten voor gezinnen met uitgaven voor kostenrubrieken

We geven eerst een overzicht van de studiekosten voor de kostenrubrieken en in totaal voor gezinnen die van de aparte kostenrubrieken gebruik maakten. Indien ouders geen gebruik rapporteerden, worden ze niet opgenomen in de kengetallen voor de uitgaven. De uitgaven in Tabel 45 komen overeen met de uitgaven gerapporteerd in bovenstaande paragrafen. De kosten voor een eindwerk of geïntegreerde eindproef hebben we niet opgenomen daar te weinig respondenten deze kostenrubriek invulden.

Het hoogste percentage gebruik zien we optreden bij duurzame schooluitrusting (100,0%), gesubsidieerd vervoer (69,6%) en schoolboeken en schooldrukwerk (66,7%). De laagste percentages in termen van gebruik vinden we terug bij de aankoop van extra materiaal voor

vervoer (3,2%) en reftergeld (1,4%). We zien de hoogste mediaanuitgave voor ongesubsidieerde vervoerskosten (600,00 euro) en onderwijsuitgaven verbonden aan een functiebeperking (200,00 euro). De laagste mediaanuitgave zien we bij gesubsidieerde vervoerskosten (0,00 euro) en bij andere uitgaven (13,20 euro).

We presenteren vijf totaaluitgaven aan studiekosten. Het eerste totaal omvat alle studiekosten met uitzondering van vervoerskosten en kosten verbonden aan een functiebeperking. De mediaan voor dit totaal bedraagt 340,00 euro, waarbij de helft van de ouders een bedrag tussen de 123,30 en 556,50 euro betaalt.

Het tweede totaal neemt de kosten verbonden aan een functiebeperking op, maar nog niet de vervoerskosten. De mediaan van dit totaal bedraagt 365,00 euro, waarbij de helft van de ouders een kost heeft tussen de 123,30 en 700,08 euro. Het hoge maximumbedrag kan teruggebracht worden naar de hoge kosten verbonden aan een functiebeperking.

Het derde totaal bevat alle vervoerskosten (gesubsidieerd, ongesubsidieerd vervoer en vervoersmaterialen) en de kosten verbonden aan een functiebeperking. De mediaankost bedraagt 450,00 euro en hierbij betaald de helft van de ouders een bedrag tussen de 134,00 en 1305,55 euro.

Het vierde totaal in de tabel neemt de ongesubsidieerde vervoerskosten op, vervoersmaterialen en de kosten verbonden aan een functiebeperking. Hierbij zien we de hoogste mediaanprijs optreden van 1297,61 euro voor een volledig schooljaar. Hierbij heeft de helft van de ouders uitgaven tussen de 556,50 en 1848,03 euro.

Het laatste totaal bevat de kosten voor gesubsidieerd vervoer, vervoersmaterialen en de kosten verbonden aan een functiebeperking. Hierbij zien we dat de mediaanuitgave (400,00 euro) weer daalt ten opzichte van de mediaanprijs van het ongesubsidieerde vervoer.

Tabel 45. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon secundair onderwijs

	%	Gebruik		Uitgaven				
		Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
	Gewogen	Gewogen	Ongewogen					
Forfaitair bedrag	29,0	51,8	41,0	150,00	15,00	50,00	274,35	750,00
Schoolboeken en drukwerk	66,7	88,5	79,0	68,00	0,00	30,00	216,00	500,00
Niet-duurzame schooluitrusting	66,1	95,8	94,0	48,00	0,90	20,70	70,00	400,00
Kledij	42,5	62,1	74,0	45,00	0,00	20,00	90,00	600,00
Duurzame schooluitrusting	100,0	129,8	119,0	67,00	4,00	20,00	136,00	325,00
ICT	65,4	87,5	80,0	143,75	2,33	125,00	229,17	887,50
Vervoerskosten (gesubsidieerd)	69,6	97,4	90,0	0,00	0,00	0,00	0,00	4091,83
Vervoerskosten (ongesubsidieerd)	30,4	42,4	38,0	600,00	0,00	369,85	1250,00	4146,91
Vervoersmaterialen	3,2	4,2	5,0	32,92	21,25	21,88	32,92	150,00
Schoolactiviteiten	63,6	61,3	69,0	25,00	0,00	10,00	50,00	265,00
Steunactiviteiten	55,6	82,9	77,0	40,00	1,50	15,00	72,00	285,00
Andere uitgaven	54,3	62,0	56,0	14,00	0,00	9,00	20,00	108,25
Functiebeperking	40,1	58,7	52,0	200,00	0,00	0,00	1000,00	20200,00
Stage	23,3	6,1	6,0	100,00	20,00	50,00	100,00	740,00
Reftergeld	1,4	1,2	2,0	42,50	42,50	42,50	85,00	85,00
Buitenschoolse kosten	27,3	19,7	20,0	80,00	15,00	50,00	100,00	1500,00
Totaal (zonder functiebeperking en vervoerskosten)	100,0	173,4	181,0	340,00	5,00	123,30	556,50	1500,00
Totaal (met functiebeperking en zonder vervoerskosten)	100,0	173,4	181,0	365,00	5,00	123,30	700,08	20351,03
Totaal (met functiebeperking en woon-schoolverkeer)	100,0	176,6	181,0	450,00	0,00	134,00	1305,55	20351,03
Totaal (met functiebeperking en ongesubsidieerd woon-schoolverkeer)	30,4	42,4	55,0	1297,61	115,00	556,50	1848,03	6399,41
Totaal (met functiebeperking en gesubsidieerd woon-schoolverkeer)	69,6	97,4	126,0	400,00	0,00	127,00	958,50	20351,03

In Tabel 46 bespreken we de leefkosten, waaronder internaatkosten en eten en drinken op school. 49,3% van de ouders geeft aan uitgaven te hebben voor leefkosten. De mediaanuitgave bedraagt 595,00 euro, met een minimum van 6,80 euro en een maximum van 7000,00 euro.

Tabel 46. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon secundair onderwijs

	Gebruik			Uitgaven				
	%	Aantallen		Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
		Gewogen	Gewogen					
Eten en drinken	32,8	33,8	36,0	144,50	6,80	42,50	595,00	1260,38
Internaatkosten	25,2	28,2	23,0	2014,30	25,00	720,00	3135,40	7000,00
Totaal leefkosten	49,3	65,7	58,0	595,00	6,80	85,00	2000,00	7000,00

3.18.2 Overzicht van kosten voor alle gezinnen

In Tabel 47 en 48 geven we de uitgaven voor iedere kostenrubriek weer voor alle gezinnen. Indien gezinnen van een bepaalde kostenrubriek geen gebruik maken, kennen we een uitgave van 0,00 euro toe. De kengetallen in deze tabellen wijken dus af van die in Tabel 43 en 44 waarin enkel de uitgaven gepresenteerd zijn voor ouders die gebruik maken van een kostenrubriek. Voor kostenrubrieken met een lager percentage gebruik is de mediaanuitgave voor alle gezinnen lager dan wanneer gekeken wordt naar de mediaanprijs voor gezinnen die gebruik maken van deze kostenrubriek. De totaaluitgaven veranderen niet wanneer we deze voor alle gezinnen berekenen.

Tabel 47. Samenvattende tabel studiekosten buitengewoon secundair onderwijs voor alle gezinnen

	Uitgaven				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Forfaitair bedrag	0,00	0,00	0,00	15,00	750,00
Schoolboeken en drukwerk	30,00	0,00	0,00	146,60	500,00
Niet-duurzame schooluitrusting	20,70	0,00	0,00	50,00	400,00
Kledij	0,00	0,00	0,00	35,00	600,00
Duurzame schooluitrusting	60,00	4,00	20,00	136,00	325,00
ICT	121,55	0,00	0,00	187,50	887,50
Gesubsidieerd vervoer	0,00	0,00	0,00	0,00	4091,83
Ongesubsidieerd vervoer	600,00	0,00	369,85	1250,00	4146,91
Vervoersmaterialen	0,00	0,00	0,00	0,00	150,00
Schoolactiviteiten	0,00	0,00	0,00	0,00	265,00
Steunactiviteiten	3,00	0,00	0,00	45,00	285,00
Andere uitgaven	5,00	0,00	0,00	15,00	108,25
Functiebeperving	0,00	0,00	0,00	0,00	20200,00
Stage	0,00	0,00	0,00	0,00	740,00
Reftergeld	0,00	0,00	0,00	0,00	85,00
Buitenschoolse kosten	0,00	0,00	0,00	0,00	1500,00
Totaal (zonder functiebeperving en vervoerskosten)	340,00	5,00	123,30	556,50	1500,00
Totaal (met functiebeperving en zonder vervoerskosten)	365,00	5,00	123,30	700,08	20351,03
Totaal (met functiebeperving en woon-schoolverkeer)	450,00	0,00	134,00	1305,55	20351,03
Totaal (met functiebeperving en ongesubsidieerd woon-schoolverkeer)	1297,61	115,00	556,50	1848,03	6399,41
Totaal (met functiebeperving en gesubsidieerd woon-schoolverkeer)	400,00	0,00	127,00	958,50	20351,03

In Tabel 48 worden de leefkosten weergegeven voor alle gezinnen. De mediaan voor eten en drinken op school blijft ongewijzigd, daar alle gezinnen uitgaven opgaven voor deze kostenrubriek. In totaal bedraagt de mediaanuitgave voor leefkosten voor een volledig schooljaar 416,50 euro.

Tabel 48. Samenvattende tabel leefkosten buitengewoon secundair onderwijs voor alle gezinnen

	Uitgaven				
	Mediaan	Min	Q1	Q3	Max
Eten en drinken	0,00	0,00	0,00	42,50	1260,38
Internaatkosten	0,00	0,00	0,00	0,00	7000,00
Totaal leefkosten	416,50	0,00	59,50	2000,00	7000,00

4 | Beleid van scholen rond studiekosten

We bespreken op basis van de directiebevraging nog enkele thema's die betrekking hebben op het beleid van scholen rond studiekosten.

4.1. Aantal betaalmomenten

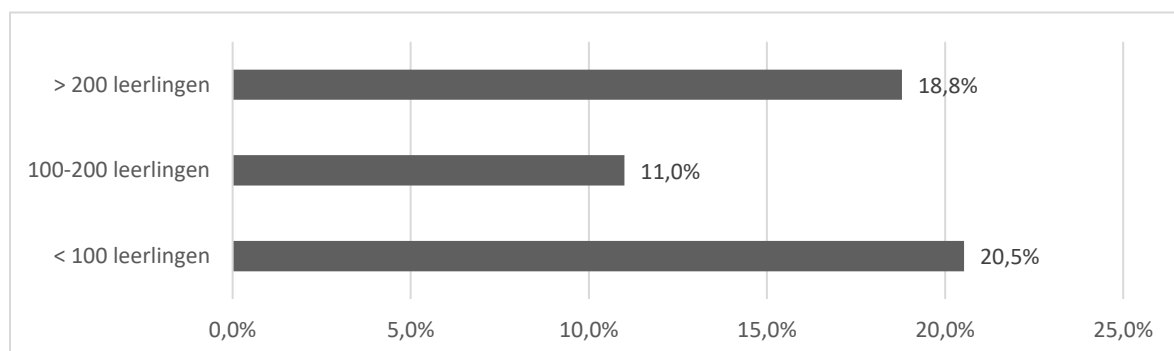
5,7% van alle directies geven aan 10 betaalmomenten per jaar te organiseren. In 94,4% van de scholen worden er minder dan 10 betaalmomenten georganiseerd. Hiervan zijn er 69,4% scholen met 5 of minder betaalmomenten per jaar. In 28,2% van de scholen zijn er twee betaalmomenten.

4.2. Beleid rond onbetaalde rekeningen

Alle directeurs geven aan dat hun school wordt geconfronteerd met onbetaalde schoolrekeningen. Voor gemiddeld 17,9% van de leerlingen in de school schatten de directeurs dat er een probleem is van onbetaalde schoolrekeningen. In 34,3% van de scholen is er voor 20% of meer van de leerlingen een probleem met onbetaalde schoolrekeningen. In 10,8% van de scholen is dit echter beperkt tot maximaal 5% van de leerlingen. In 35,3% van de scholen spreekt de directie van 10% van de leerlingen voor wie er een probleem is met onbetaalde schoolrekeningen.

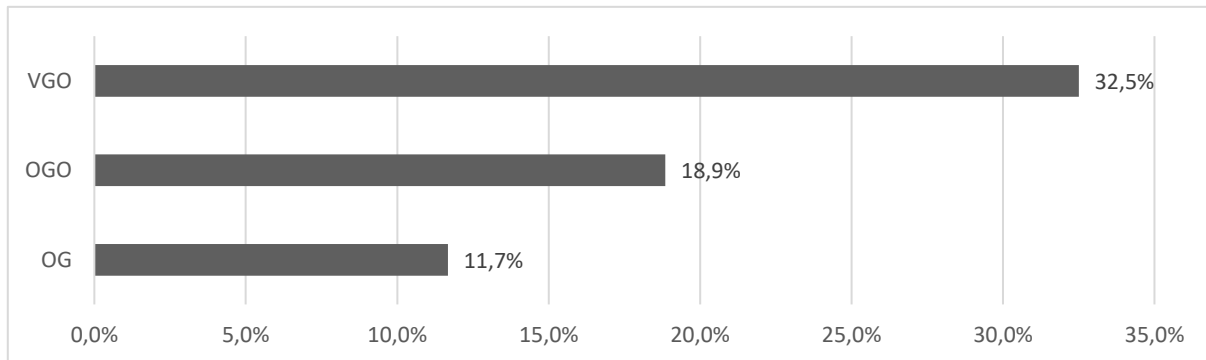
Directies van middelgrote scholen (100 – 200 leerlingen) rapporteren gemiddeld een lager percentage (11,0%) onbetaalde schoolrekeningen dan kleine (< 100 leerlingen) en grote scholen (> 200 leerlingen; Zie Figuur 7). Directies van grote scholen rapporteren gemiddeld het hoogste percentage leerlingen met een probleem van onbetaalde schoolrekeningen (20,5%). Scholen uit het VGO hebben gemiddeld het hoogste percentage leerlingen met een probleem van onbetaalde

Figuur 7. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar schoolgrootte

schoolfacturen (32,5%), in vergelijking met scholen uit het GO (11,7%) en scholen uit het OGO (18,9% ; Zie Figuur 8).

Figuur 8. Gemiddeld aandeel leerlingen met onbetaalde schoolrekeningen, volgens de inschatting van de schooldirecties naar net

In 84,1% van de scholen wordt een speciale tegemoetkoming voorzien voor ouders met betalingsmoeilijkheden. In scholen waar er een speciale tegemoetkoming voorzien wordt voor ouders met betalingsmoeilijkheden zijn er gemiddeld meer leerlingen aanwezig die betalingsproblemen ervaren (21,1%) in vergelijking met scholen waar er geen tegemoetkoming voorzien wordt (10,0%). Van scholen waar een tegemoetkoming voorzien wordt, biedt 63,8% van de scholen een spreiding van betaling en 49,0% een uitstel van betaling aan. In 43,0% van de gevallen wordt er een individuele regeling met de schooldirectie aangeboden. Verder wordt in 16,1% van de scholen een vermindering van de bijdrage gehanteerd als tegemoetkoming en in 32,9% van de scholen een kwijtschelding.

4.2.1. Kostenbewustzijn op school

In 25,0% van de scholen is er een code of een beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten. Hierbij werd verwezen naar de lijst met kosteloze materialen en de bijdrageregeling. In 41,1% van de scholen wordt een beleid gevoerd rond de uitgaven die leerkrachten zelf betalen, bijvoorbeeld voor knutselmateriaal en kopieën. In de meerderheid van de gevallen heeft dit betrekking op werkingsmiddelen die de leerkracht kunnen besteden (met het oog op noodzakelijke aankopen) of op de terugbetaling van gemaakte kosten.

Alle scholen zijn op zoek naar manieren om kosten te drukken. Hierbij is 45,8% bij elke uitgave op zoek naar de goedkoopste oplossing. 48,9% van de scholen geeft aan vaak naar oplossingen te zoeken om kosten te besparen. 5,3% zegt af en toe naar een manier te zoeken om kosten te besparen.

58,5% van de scholen schat in dat de studiekosten in hun school lager zijn in vergelijking met andere vergelijkbare scholen. De overige 41,1% van de scholen denkt dat de studiekosten in hun school gelijkaardig zijn aan de studiekosten in andere vergelijkbare scholen. 48,9% van de scholen denkt dat de kosten die sinds 2008 zijn doorgerekend aan de ouders gestegen zijn. 8,4% denkt echter dat

deze kosten sinds 2008 gedaald zijn. Daarnaast geeft 32,1% van de scholen aan dat de kosten sinds 2008 ongeveer dezelfde zijn gebleven.

69,8% van de directies maakt gebruik van sociale voordelen van het lokale bestuur. Hiervan maakt 61,1% van de scholen voornamelijk gebruik van leerlingen vervoer (behalve het zwembad) en 24,8% van de scholen van gratis gebruik van het gemeentelijk/stedelijke sportinfrastructuur (Zie Tabel 49).

Tabel 49. Gebruikspatronen van sociale voordelen van het lokaal bestuur door de directies in de directiebevraging

	Gebruik (%)
Gratis gebruik van gemeentelijke/stedelijke sportinfrastructuur	24,8%
Leerlingenvoer (behalve voor zwembad)	61,1%
Vervoer naar zwembad	0,0%
Gratis toegang tot het gemeentelijk/ stedelijk zwembad	0,0%
Ochtend- en avondtoezicht buiten de periode van normale aanwezigheid van de leerlingen	7,4%
Middagtoezicht voor de tijdsduur van maximaal Één uur	13,4%

14,0% van de scholen ontvangt andere voordelen van het lokaal bestuur (in het kader van lokaal flankerend onderwijsbeleid). Scholen ontvangen daarnaast ook fondsen, donaties of sponsoring van andere instanties, zoals ouderverenigingen of vriendengroepen (22,8%), lokale handelaars (35,6%), projectsubsidies (26,9%), schoolbestuur (7,4%).

Verder maakt de school of het bestuur ook nog gebruik van raamcontracten (41,6%), leasing formules (13,4%), samenaankoop zonder raamcontract (20,8%) om de kosten voor vervoer (6,0%), telefonie/internet (38,9%), energie (46,3%), kopieën (53,7%) en ICT (18,1%) te drukken.

4.2.2. Opinievragen

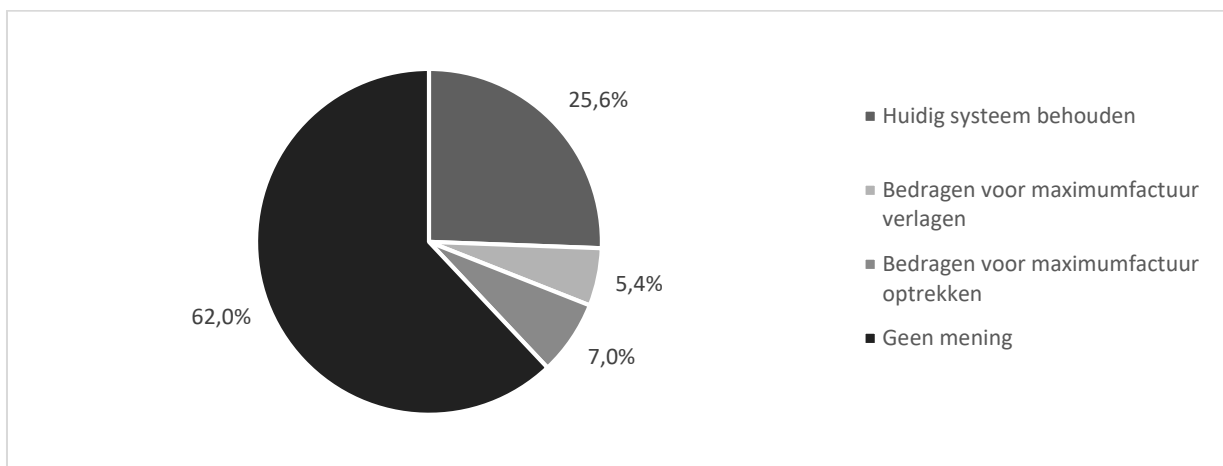
Op het einde van de directievragenlijst wordt er aan de directies gevraagd welke twee van de volgende maatregelen de Vlaamse overheid in de toekomst zou moeten nemen. In Tabel 50 wordt weergegeven welke maatregelen de directies gesteund hebben. De maatregelen omtrent de investering in bouw of renovatie van scholen en middelen om te digitaliseren worden het meest gesteund door de directies.

Tabel 50. Opinie van directies over hypothetische beleidsmaatregelen

	Steun aan voorstel (in %)
Rechtstreeks doorstorten van schooltoelagen naar scholen	8,7%
Investeren in bouw of renovatie van scholen	40,3%
Extra administratieve omkadering	22,2%
Extra middelen om te voldoen aan bijkomende regelgeving	32,9%
Extra middelen om te digitaliseren	40,3%
Extra middelen voor technische uitrusting (materiaal en machines)	4,7%

Tot slot werd aan de directies gevraagd naar hun opinie van de huidige maximumfactuur voor het buitengewoon secundair onderwijs (Zie Figuur 9). 25,6% van de scholen is voorstander van een behoud van het huidige systeem. Een minderheid (5,4%) van de scholen geeft aan de bijdragen voor een maximumfactuur te willen verlagen. 7,0% van de scholen geeft echter aan dit bedrag op te willen trekken. Ook werd de opinie van directies bevroegd in verband met de invoering van een maximumfactuur voor het buitengewoon secundair onderwijs. Hierbij gaf 56,6% van de scholen aan dat ze de inrichting van de maximumfactuur in het buitengewoon secundair onderwijs een goed idee vonden, waar 18,6% hier geen voorstander van was. 24,8% van de directies heeft geen mening.

Figuur 9. Opinie van schooldirecties over het systeem van de maximumfactuur

5 | Conclusie

5.1. Overzicht van de belangrijkste resultaten

Voor een volledig schooljaar in het buitengewoon secundair onderwijs bedraagt de mediaankostprijs 340,00 euro. Dit is de kostprijs zonder kosten voor vervoer en kosten verbonden aan een functiebeperking. Dit bedrag omvat het forfaitaire bedrag (150,00 euro), de schooluitrusting (371,75), schoolactiviteiten (25,00 euro), steunactiviteiten (40,00 euro), andere uitgaven (13,20 euro), stagekosten (100,00 euro), reftergeld (42,50 euro) en buitenschoolse kosten (80,00).

Wanneer gekeken wordt naar de mediaankostprijs waarbij kosten verbonden aan een functiebeperking wel worden opgenomen, dan zien we een verhoging van de studiekost optreden. Zo bedraagt de mediaankostprijs voor een volledig schooljaar 365,00 euro. 40,1% van de bevroegde ouders rapporteert kosten te hebben die verbonden zijn aan de functiebeperking van hun kind met een mediaanprijs van 200,00 euro. We zagen hierbij dat een klein aandeel van de ouders uit de bevraging gebruik maakt van dagdagelijkse ondersteuning, waarbij vooral beroep wordt gedaan op stagiaires en vrijwilligers in de school. Verder doet 12,5% van de bevroegde ouders beroep op gespecialiseerde ondersteuning. Hierbij maken de meeste ouders gebruik van therapie tijdens de schooluren. Ook heeft bijna één op vijf kosten voor extra leermiddelen verbonden aan de functiebeperking. Tot slot zien we dat de mediaanuitgave ten gevolge van een functiebeperking 200,00 euro bedraagt. We zien echter wel dat de kosten sterk gespreid zijn en zich situeren tussen de 0,00 en 20200,00 voor een volledig schooljaar. Hierbij zien we ook dat veel ondersteuningsvormen gratis worden aangeboden of terugbetaald worden. Anderzijds bepaald de ernst van de functiebeperking mee de ondersteuningsvorm en de frequentie van de ondersteuningsnoodzaak.

De vervoerskosten vormen een derde belangrijke component van de studiekosten. In het buitengewoon secundair onderwijs maakt 69,6 van de leerlingen gebruik van het gesubsidieerde vervoer. Voor de meerderheid van de ouders uit de bevraging zien we hier geen kosten optreden. Enkel voor ouders die gebruik van maken van de auto als vervoersmodus zien we wel een kost optreden. Ouders die geen gebruik maken van het gesubsidieerd leerlingenvervoer (30,4%) hebben een opmerkelijk hoge vervoerskost, met een mediaanprijs van 600,00 euro. Tot slot zien we dat een kleine minderheid (3,2%) van de bevroegde ouders kosten maakt voor de aankoop van vervoersmaterialen met een mediaankostprijs van 32,92 euro.

De hoge kostprijs die toegekend is aan ongesubsidieerd leerlingenvervoer kan toegeschreven worden aan enkele factoren. Vooreerst zijn scholen buitengewoon onderwijs meer verspreid over Vlaanderen en is de kans dus groter dan een ouder een langere afstand moet afleggen om zijn of haar kind naar school te brengen. Zo zien we dat de mediaanafstand van leerlingen in het

buitengewoon secundair onderwijs 32 km is, waar dit in de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs 10 km bedraagt (De Norre, Havermans, & Groenez, nog te verschijnen). Verder zien een hoog aandeel van de auto in de vervoersmodi bij woon-schoolverkeer, wat reeds de duurste vervoersmodus is. Dit wordt ook waargenomen bij leerlingen uit de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs (De Norre e.a., nog te verschijnen). We zien dat ongesubsidieerd vervoer minder vaak voorkomt bij landelijke scholen in vergelijking met stedelijke scholen. De kostprijs voor ongesubsidieerd vervoer is echter hoger bij landelijke scholen. Verder zien we ook hoge prijzen optreden voor de schoolbus als vervoersmodus. Hierbij moeten we benadrukken dat een trend zichtbaar is waarbij er een toename is in de tarieven voor De Lijn.

Tot slot hebben we op basis van een bevraging bij 19 directies inzichten verkregen in het beleid rond studiekosten in de scholen. Alle directeurs geven aan dat hun school wordt geconfronteerd met onbetaalde schoolrekeningen. Hierbij schatten de directies in dat er voor gemiddeld 17,9% van de leerlingen in de school een probleem is van onbetaalde schoolrekeningen. In 84,1% van de scholen wordt een speciale tegemoetkoming voorzien voor ouders met betalingsmoeilijkheden. In 25,0% van de scholen is er bovendien een code of een beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten, maar alle scholen geven wel aan opzoek te zijn naar manieren om de kosten te drukken. 41,1% van de scholen heeft een beleid rond de uitgaven die leerkrachten zelf betalen aan de studiekost. Ter afsluiting gaven de directies opinies over hypothetische beleidsmaatregelen. Hierbij kregen de maatregelen in verband met het investeren in bouw en renovatie van de scholen en extra middelen om te digitaliseren de meeste steun.

5.2. Beleidsaanbevelingen

Op basis van het overzicht van de belangrijkste resultaten van het rapport, focussen we op enkele vaststellingen die relevant kunnen zijn voor beleidsmakers, daar de studiekosten in het buitengewoon secundair onderwijs tot op heden nog niet werden vastgesteld.

De Belgische grondwet garandeert gratis toegang tot het basis en secundair onderwijs. Scholen mogen dus geen inschrijvingsgeld vragen. Dit betekent echter niet dat deelname aan het onderwijs kosteloos is. In het buitengewoon secundair onderwijs mogen schoolinstellingen wel een bijdrage vragen aan de gezinnen. Dit omvat zowel strikte studiekosten (bv. schoolboeken en -materialen) als ruime studiekosten (= kosten met een facultatief karakter, bv. opvang, uitstappen) als leefkosten (bv. eten en drinken op school). België heeft zich er echter toe gebonden, via het onderschrijven van het Internationale Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten van 19 december 1966, om ervoor te zorgen dat “het middelbaar onderwijs in zijn verschillende vormen, [...], door middel van alle passende maatregelen en in het bijzonder door de geleidelijke invoering van kosteloos onderwijs, voor eenieder beschikbaar en algemeen toegankelijk dient te worden” (onze cursivering).

Het is bijgevolg belangrijk om de uitgaven aan studiekosten te vergelijken met het bedrag dat wordt voorzien voor de studietoelage in het buitengewoon secundair onderwijs. Opgemerkt moet worden dat er voor leerlingen in het buitengewoon secundair geen leeftijdsgrens wordt opgelegd met betrekking tot het ontvangen van een studietoelage. De bedragen voor de schooltoelages bedragen bij een minimumtoelage 135,48 euro, bij een volledige toelage 599,96 euro en bij een maximale toelage 758,67 euro. Wanneer de studiekosten, met kosten verbonden aan een functiebeperking en gesubsidieerde vervoerskosten, worden bekeken dan is een volledige toelage voldoende om deze kost van 400,00 euro per schooljaar te dekken. De studiekost voor een volledig schooljaar voor ouders, die niet in aanmerking komen voor gesubsidieerd vervoer, bedraagt 1297,61 euro. Hierbij zien we dat geen enkele vorm van schooltoelage deze kost volledig kan dekken. Een minimale studietoelage dekt 10,4% van de studiekost, een volledige toelage dekt 46,2% van de studiekost en een maximale toelage dekt 58,5% van de volledige studiekost. Het is bijgevolg aangewezen om na te gaan of er sprake is van een non take-up, m.a.w. of er ouders zijn die recht hebben maar geen gebruik maken van het gesubsidieerd vervoer. Zo gaven enkele ouders in de vragenlijst aan niet te weten of ze in aanmerking komen voor een dergelijke tussenkomst: “Kunnen we in aanmerking komen voor vervoerkosten reductie / teruggaven?”.

Als we de resultaten van deze studie vergelijken met de resultaten van de studiekosten in de eerste graad van het gewoon secundair onderwijs, dan zien we enkele opmerkelijke zaken. Voor het forfaitaire bedrag zien we zowel in het gewoon (200,00 euro) als buitengewoon secundair onderwijs (150,00 euro) een hoge mediaanprijs optreden. In het buitengewoon secundair onderwijs wordt hier echter meer gebruik van gemaakt dan in eerste graad van het secundair onderwijs.

Verder zien we dat de mediaanstudiekost voor ICT in de eerste graad van het secundair onderwijs en het buitengewoon secundair onderwijs in beide gevallen gelijk is aan 143,75 euro. Het percentage gebruik verschilt echter tussen de twee types onderwijs, daar in de eerste graad van

het secundair onderwijs bijna alle leerlingen hiervan gebruik maken, waar dit in het buitengewoon secundair onderwijs neer komt op 65,4% van de leerlingen. Zoals aangegeven in het rapport van De Norre e.a. (nog te verschijnen), wijzen we hier op het groeiende belang van digitalisering in de huidige maatschappij. Het is essentieel dat de Vlaamse overheid een visie uitwerkt rond de financiering van deze eindterm. De Commissie zorgvuldig bestuur stelt zich bij dit thema dezelfde vraag.

“De Commissie moet vaststellen dat het onderwijs hier geconfronteerd wordt met zeer indringende vragen naar de implicaties van de informatiemaatschappij van de toekomst op de organisatie en de financiering van het onderwijs en de verdragsverplichting om te streven naar kosteloosheid ook van het secundair onderwijs.” (ibid, p.40)

Ook uit de directiebevraging komt deze bezorgdheid naar voren. Zoals reeds vermeldt, gaven de directies aan welke twee maatregelen van de Vlaamse overheid ze prioritair vonden. Extra middelen om te digitaliseren krijgt hierin een even hoge prioriteit als investeringen in bouw of renovatie.

De resultaten tonen ook een groot verschil in de vervoerskosten tussen de eerste graad van het secundair onderwijs en de vervoerskosten voor ongesubsidieerd vervoer in het buitengewoon secundair onderwijs. De vervoerskost in de eerste graad van het secundair onderwijs bedraagt 175,67 euro, waar dit in het buitengewoon secundair onderwijs 600,00 euro bedraagt. Dit verschil kan enerzijds toegeschreven worden aan de afstand die ouders afleggen voor het woon-schoolverkeer. In de eerste graad van het secundair onderwijs bedraagt de mediaanafstand 10 km en in het buitengewoon secundair onderwijs bedraagt dit 32 km. Anderzijds zien we dat de grotere afstand die afgelegd dient te worden, vaker wordt gedaan met de auto, wat reeds een dure vervoersmodus is. Ook het openbaar vervoer wordt vaker gebruikt en hierbij zien we ook een stijging in de kostprijs per km. We zien dat de vervoerskosten in het buitengewoon secundair onderwijs een belangrijk aandeel hebben in de uitgaven van ouders, en er is een zeer grote spreiding van kosten. We zien dat slechts 4,0% van de ouders een verplaatsing naar school maakt met de fiets of te voet, wat wel een kosteloze vervoersmodus is. Het proefproject ‘leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs¹⁵’ tracht om de huidige organisatie van het leerlingevervoer te optimaliseren, daar de organisatie momenteel zeer centraal plaatsvindt (Departement Onderwijs en Vorming en De Lijn) en dit voor kinderen en ouders niet altijd resulteert in de meest optimale situatie. Met een nieuwe strategie tracht men scholen, centra voor leerlingenbegeleiding en ouders meer ruimte te geven om het te vervoer te organiseren.

Verder valt op te merken is dat het noodzakelijk is te werken aan het kostenbewustzijn daar uit de directiebevraging naar voor komt dat slechts een kwart van de scholen een code of een beleidsverklaring heeft rond de beheersing van de studiekosten. En in 41,1% van de scholen wordt er een specifiek beleid gevoerd rond uitgaven die leerkrachten zelf betalen. In het onderzoek van De Norre en Groenez (nog te verschijnen), “Kostenbeheersing in het secundair onderwijs. Een onderzoek naar goede praktijken”, over de mogelijkheden van de maximumfactuur, staan enkele goede praktijken in vermeld die scholen kunnen toepassen om kostenbeheersing na te streven. Aanvullend kunnen we stellen dat de invoering van een scherpe maximumfactuur overwogen kan worden als structurele maatregel om de kostenbeheersing te versterken, maar rekening zal

15 <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/proefprojecten-leerlingenvervoer-in-het-buitengewoon-onderwijs>

moeten houden met de verschillen tussen de onderwijstypes. Een maximumfactuur komt dan ook, in tegenstelling tot een puur doelgroepgerichte aanpak, alle ouders ten goede. Het biedt ouders meer duidelijkheid over de totale maximale kostprijs van een schooljaar dan de huidige bijdrageregelingen. Tot slot kan men redelijkerwijs verwachten dat een maximumfactuur scholen aanzet om kostenbeheersend te werken en dat het tot een verhoogd kostenbewustzijn leidt.

In recent onderzoek naar de toepassing van de werkmiddelen, maakten veel scholen al melding van een stijging van het aantal onbetaalde schoolfacturen (Groenez, Juchtmans, Smet, & Stevens, 2015). Dit werd bevestigd door onderzoek van de vzw SOS Schulden op School waar 70% van de scholen zegt geconfronteerd te worden met ouders die de rekeningen niet betalen. In onze directiebevraging geven alle directeurs (100%) aan dat hun school geconfronteerd wordt met onbetaalde schoolrekeningen. Directeurs schatten dat gemiddeld 17,9% van de leerlingen een probleem heeft van onbetaalde schoolrekeningen.

Voor 34,1% van de scholen ligt dit percentage hoger dan 20%, en voor 35,2% van de scholen is er bij 10% van de leerlingen een probleem met onbetaalde facturen. De meeste scholen vinden de onbetaalde facturen dan ook een groot probleem, maar slagen er niet altijd in een passend antwoord te bieden. Dit vertaalt zich in het groeiend aantal scholen dat een beroep doet op incassobureaus. Vanuit deze vaststelling besliste Vlaams minister van Onderwijs Hilde Crevits om het project 'Samen tegen onbetaalde schoolfacturen' te financieren in samenwerking met Welzijnszorg, het Vlaams Netwerk tegen armoede, de onderwijskoepels, de koepels van de ouderverenigingen, SOS Schulden op School, CERA, MyTrustO. Bedoeling is om in eerste instantie visie te ontwikkelen in verband met armoede en het menswaardig innen van achterstallige facturen om vervolgens concrete beleidsmaatregelen uit te werken op maat van de deelnemende school. Volgens onze bevraging heeft slechts een kwart van de scholen een code of beleidsverklaring rond de beheersing van de studiekosten ontwikkeld. Het strekt dan ook tot aanbeveling dit project te versterken.

6 | Bijlagen

6.1 Bijlage 1. Kostenrubrieken in het secundair onderwijs en tijdstip van bevraging

In onderstaande tabel geven we voor iedere kostenrubriek weer of ze in de eerste ouderbevraging, de vervolgebvraging en de directiebevraging opgenomen zijn.

Tabel 51. Kostenrubrieken voor de eerste bevraging, vervolgebvraging en de directiebevraging

	Eerste bevraging	Vervolgebvraging	Directie
o. Vast bedrag/voorschot/bijdrageregeling			
Welk vast bedrag en voor wat wordt het gebruikt	x		
Hoeveel rekeningen zijn er geweest		x	
1. Niet-duurzame schoolartikelen			
Kosten van schoolboeken, werkboeken en agenda	x	x	x
Fotokopiekosten (bv. losse kopieën uitgedeeld in de les)	x	x	x
Kosten voor tijdschriften, leesboekjes, (elektronische) abonnementen, kranten, ...	x	x	x
Kosten voor verbruiksmateriaal nodig voor studies (notablokken, knutsel -en tekengerief (vb. inkt, verf, pastelkrijt), kaftpapier, tekenpapier, schrijfgerei, hout, stof, ingrediënten ...)	x	x	x
2. Kledij			
Kledingkosten specifiek voor school (uniform, schoeisel, sportkledij, werkkledij, ...)	x	x	x
3. Duurzame schooluitrusting			
Kosten van duurzame uitrusting nodig voor studies (boekentas, woordenboeken, atlas, rekenmachine, muziekinstrumenten, ...)	x	x	x
Kosten voor ICT en toebehoren (printer, USB-stick, laptop, software, internet, gebruik PC klassen,...)	x		x
4. Vervoerskosten van en naar school			
Vervoerskosten van en naar school (fiets, bromfiets, abonnement openbaar vervoer, helm, slot, ...)	x		x
5. Schooluitstappen			
Kosten verbonden aan sportlessen	x		x
Kosten verbonden aan Één daagse schooluitstappen of didactische activiteiten (theaterbezoek, museum, sportdag, schaatsen...) (inclusief vervoer)		x	x
Kosten verbonden aan meerdaagse schooluitstappen (bv. Sneeuwklassen, bosklassen, ...) (inclusief vervoer)		x	x
6. Eten en drinken op school			

Voedingskosten (warme maaltijd, broodmaaltijd, drank, koek, fruit, ...)	x		x
Kosten verbonden aan middagverblijf/gebruik van de refter	x		x
7. Internaatkosten			
Internaatkosten (verblijfskost, kosten inbegrepen maaltijden, ...)	x		x
8. Buitenschoolse kosten			
Kosten verbonden aan specifieke schoolgebonden evenementen buiten de schooluren (dactylo, vrijwillige deelname aan scholenkampioenschappen, olympiades, ...)	x	x	
Kosten verbonden aan studie en opvang (studie buiten schooltijd, ...)	x		x
Studiebegeleidingskosten/buitenschoolse hulp (bijlessen, dactylo, taallessen ...)	x	x	
9. Steunactiviteiten en andere uitgaven			
Kosten verbonden aan certificaten en bewijzen nodig voor de opleiding (veiligheidsattest, medische attesten, lassercertificaat, ...)	x	x	
Kosten verbonden aan steunacties voor de school, oudervereniging of liefdadigheidsdoelen: wafelbak, tombola, sponsorloop, financiële steun voor goede doelen, toneel, ...	x	x	x
Andere uitgaven (huur locker/ opbergkastje, bijdrage leerplatform, klasfoto, jaarboek, cadeautjes, kost betaalkaart, specifieke thema-of projectdagen zoals 100 dagen, milieudag,...)	x	x	x
10. Onderwijsuitgaven als gevolg van een functiebeperking			
Uitgaven voor dagdagelijkse of gespecialiseerde ondersteuning (vrijwilligers, persoonlijke assistent, therapie, tolkuren, meerkost tijdens schoolactiviteiten...)	x	x	
Uitgaven voor extra (leer)middelen en materiële hulpmiddelen (brailleteksten, voorleessoftware, aangepaste werktafel, aangepast vervoer, ...)	x	x	
11. Geïntegreerde eindproef/ eindwerk			
Kosten verbonden aan eindwerk, eindverhandeling (verplaatsingskosten, aankoop gespecialiseerde literatuur, kopieerwerk, werkmateriaal, materialen en grondstoffen bij praktisch eindwerk, kosten verbonden aan publiceren)		x	
12. Stagekosten			
Stagekosten (kosten verbonden aan vervoer, verblijf, kledij, maaltijden, extra materialen) die NIET worden terugbetaald		x	

6.2 Bijlage 2. Gewichten

Tabel 52. Gewichten voor eerste bevraging

	Basisaanbod/ Type 1/ Type 8	Type 2	Type 3	Type 4	Type 6	Type 7	Type 9
Net 1							
Grootte 1		0,1664		0,3328			0,1664
Grootte 2		0,6655					
Grootte 3	2,1633	1,8151	2,3294				1,8151
Net 2							
Grootte 1	1,4975	0,6655	1,3319	0,8319	0,4992		0,9983
Grootte 2		1,4143	2,6622	0,5824	0,3328	0,1664	3,8269
Grootte 3	1,5867	1,4975	1,2479			0,4992	0,8874
Net 3							
Grootte 1	0,2496						0,3328
Grootte 2	0,9983		0,8319				
Grootte 3	0,6655	0,2496	0,6655				0,4992

Tabel 53. Gewichten voor vervolgbefraging

	Basisaanbod/ Type 1/ Type 8	Type 2	Type 3	Type 4	Type 6	Type 7	Type 9
Net 1							
Grootte 1		0,2953					0,1453
Grootte 2							
Grootte 3		0,9442					1,8884
Net 2							
Grootte 1		1,1622	1,1622	0,7263			0,8716
Grootte 2		1,2347		0,5842	0,2953		3,3415
Grootte 3	2,7600	1,3737	2,1789			0,4358	0,7747
Net 3							
Grootte 1	0,2179						0,2953
Grootte 2	0,8716		0,7263				
Grootte 3		0,4358					0,4358

Tabel 54. Gewichten voor directiebefraging

	Grootte 1	Grootte 2	Grootte 3
Net 1	0,1644	0,8219	1,1507
Net 2	1,3151	1,2740	1,8082
Net 3	0,8219	1,3151	0,3288

7 | Referentielijst

- Bollens, J., Vleugels, I., De Vos, H., and Verhaeghe, J.P. (2000). *Studiekosten in het basisonderwijs, Wat het kost om schoolgaande kinderen te hebben*. HIVA KULeuven.
- Commissie Zorgvuldig Bestuur (2015). *Jaarverslag 2015, adviezen en beslissingen 2008-2015*. Brussel: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming. Te raadplegen op: <http://www.agodi.be/sites/default/files/atoms/files/CZB%20jaarverslag%202015.pdf>
- Coomans, S., Groenez, S. & Kuppens, S. (2017). *Ontwikkeling van een studiekostenmonitor*. Leuven: HIVA, 88 p.
- De Norre J., & Groenez, S. (nog te verschijnen). *Kostenbeheersing in het secundair onderwijs*. HIVA KULeuven.
- De Norre, J., Havermans, N., & Groenez, S., (nog te verschijnen). *Studiekosten in de eerste graad van het secundair onderwijs*. HIVA KULeuven.
- Groenez, S., Juchtmans, G., Smet, M., & Stevens, C. (2015). *Analyse van het nieuwe financieringsmechanisme voor de werkmiddelen van scholen*. HIVA KULeuven.
- Poesen-Vandeputte, M. and Bollens, J. (2008). *Studiekosten in het secundair onderwijs. Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben*. HIVA-KU Leuven.